

64ste VERGADERING. — 16 MAART 1921.

Mededeeling van ingekomen stukken. — Verslag uitgebracht over een voorstel en wetsontwerpen.

64ste VERGADERING.

VERGADERING VAN WOENSDAG 16 MAART 1921.

(Bijeenroepingsuur 1 namiddag.)

Ingekomen: 1°. berichten van leden; 2°. missives van de Eerste Kamer der Staten-Generaal; 3°. verzoekschriften; 4°. een ongeteekend schrijven. — Verslag uitgebracht over een voorstel. — Verslagen uitgebracht over verzoekschriften. — Voortzetting der behandeling en aanneming van het ontwerp van wet, houdende voorschriften ten aanzien van levensverzekeringmaatschappijen, welke bijzondere voorschriften behoeven. — Behandeling en aanneming van het ontwerp van wet, houdende wettelijke bescherming van het diploma voor ziekenverpleging. — Voortzetting der behandeling van het ontwerp van wet, houdende heffing van een tabaksaccijns. — Uiteengaan der Kamer wegens onvoltalligheid.

Voorzitter: de heer Koolen.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 79 leden, te weten:

de heeren van de Bilt, Arts, Smeenk, Wintermans, Beumer, Fleskens, van der Voort van Zijp, Duymaer van Twist, Rugge, Scheurer, de Wijkerslooth de Weerdesteyn, de Kanter, Schouten, Brautigam, van Veen, Juten, van Dijk, L. M. Hermans, van Sasse van Ysselt, Dresselhuys, de Monté ver Loren, Bulten, Kuiper, van Ryckevorsel, van de Laar, Bakker, van Wijnbergen, Colijn, J. ter Laan, van Stapele, Braat, Otto, Hugenholtz, de Jonge, Heemskerk, van der Molen, van Zadelhoff, Treub, Kruyt, Poels, Ketelaar, mevrouw Groeneweg, de heeren Weitkamp, Rutgers, van Ravesteijn, Engels, van den Tempel, Gerretson, K. ter Laan, van Vuuren, Reijmer, van der Waerden, Schokking, van Doorn, Ter Hall, Bomans, Oud, Marchant, Bongaerts, de Wilde, Deckers, Teenstra, Henri Hermans, van Schaik, Zijlstra, van Rijzewijk, van Beresteyn, Stulemeijer, Duys, de Muralt, Swane, Nolens, Kolkman, de Groot, Rink, Sannes, Ossendorp, Abr. Staalman,

en de heeren Ministers van Justitie, van Financiën en van Arbeid.

De notulen van het verhandelde in de vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

De Voorzitter: Ik deel aan de Vergadering mede:

A. dat zijn ingekomen:

1°. berichten van de volgende leden, die verhinderd zijn

(Voorzitter e. a.)

de vergadering bij te wonen: van den heer Kolthek, ook volgende dagen, wegens ongesteldheid; van den heer Visser van IJzendoorn, wegens ongesteldheid.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen;

2°. twee missives van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, houdende kennisgeving, dat zij zich heeft vereenigd met even zooveel haar door de Tweede Kamer toegezonden ontwerpen van wet.

Deze missives, welke betrekking hebben op de ontwerpen van wet, door de Eerste Kamer aangenomen in haar vergadering van Dinsdag 15 Maart jl., worden voor kennisgeving aangenomen;

3°. de volgende adressen:

een, betrekkelijk het ontwerp van wet, houdende voorschriften ten aanzien van levensverzekeringmaatschappijen, welke bijzondere voorziening behoeven, van den voorzitter en den juridischen adviseur der Vereeniging van Polishouders der Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrente;

een, betrekkelijk het ontwerp van wet, houdende pensioenregeling voor de ambtenaren en hun weduwen en weezen, van den voorzitter en den secretaris der Vereeniging van Leeraren aan Technische en Kunstscholen in Nederland, te Amsterdam.

Deze adressen zullen worden verzonden naar de betrokken Commissiën van Rapporteurs;

4°. een ongeteekend schrijven in zake het ontwerp van wet tot heffing van een tabaksaccijns.

Dit schrijven wordt als ongeteekend ter zijde gelegd;

B. dat de verslagen gereed zijn van de Commissiën van Rapporteurs:

a. voor het voorstel tot wijziging van de Instructie voor den Griffier der Kamer (426);

b. voor de ontwerpen van wet:

Aanvulling der bepalingen omtrent den in echtscheidingszaken bevoegden rechter (417);

Verhooging van het zevende hoofdstuk B der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1919 (418);

Vereeniging van de gemeenten Veldhoven en Meerveldhoven, Zeelst en Oerle (419);

Vaststelling van het slot der rekening van de koloniale uitgaven en ontvangsten voor Suriname over het dienstjaar 1915 en bestemming van de opbrengst van de Surinaamsche leening 1915 (421);

Goedkeuring van een met de gemeente Utrecht gesloten overeenkomst tot ruiling van grond (431);

Verklaring van het algemeen nut der onteigening van gronden, noodig voor den bouw van woningen te Delft, ter voorziening in den woningnood (433);

Nadere verhooging van het maximum van het rentelooze voorschot uit 's Rijks schatkist ten behoeve van den aanleg en het in exploitatie brengen van spoorweglijnen van IJzendijke over Sas van Gent naar Drie Schouwen, van Hoofdplaat naar Pyramide, van Philippine over Terneuzen naar Zaamslag en van Sas van Gent naar de Belgische grens in de richting van Selzaete. (Nadere wijziging van de wet van 15 Juli 1912 (Staatsblad n°. 249) reeds gewijzigd bij de wet van 7 Juni 1919 (Staatsblad n°. 305) (434);

Verklaring van het algemeen nut der onteigening ten behoeve van aanleg van spoorweglijnen van Goes over 's Heer-Arendskerke, Borssele en Hoedekenskerke naar Goes, van

393. Voorschriften ten aanzien van levensverzekeringmaatschappijen, welke bijzondere voorziening behoeven.

(Voorzitter e. a.)

Goes over 's Heer-Arendskerke naar het Wolphaartsdijksche veer en van Goes naar Wemeldinge (435), en

Vaststelling van regelen ten aanzien van den invoer, aanmaak en verkoop van buskruit en springstoffen (399).

Deze verslagen zullen worden gedrukt en rondgedeeld voor zoover zulks niet reeds is geschied, het verslag over voorstel 426 alleen aan de leden.

Aan de orde is de behandeling van de volgende ontwerpen van wet houdende:

I. voorschriften ten aanzien van levensverzekeringmaatschappijen, welke bijzondere voorziening behoeven (393).

De heer **Rutgers**, voorzitter van de Commissie van Rapporteurs, brengt het volgende verslag uit:

In handen uwer Commissie is gesteld een adres van het bestuur der Vereeniging van Polishouders der Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrente, te dezer zake vertegenwoordigd door A. Ingenool jr., te 's Gravenhage, voorzitter, en mr. H. A. van Zuylen, eveneens te 's Gravenhage, juridisch adviseur.

Adressant is van oordeel, dat door het ingediende ontwerp op werkelijk gelukkige wijze een oplossing voor vele moeilijkheden wordt mogelijk gemaakt en dat hij daarom met kracht bij Uw Kamer er op aandringt om door aanneming van dit ontwerp het spoedig in werking treden der bepalingen te bevorderen.

Uw Commissie stelt voor dit adres ter griffie neder te leggen, ter inzage voor de leden.

De Vergadering vereenigt zich met de voorgestelde conclusie.

Het gewijzigd amendement van den heer **Marchant** c.s. op artikel 2 (Stuk n°. 8), strekkende om tusschen de beide leden van het artikel een nieuw lid in te voegen, luidende:

„Bestuurders en commissarissen, die redelijkerwijze moeten voorzien, dat de maatschappij in de toekomst niet aan alle hare verplichtingen zal kunnen voldoen, zijn tot het indienen van het verzoek namens de maatschappij verplicht.”

wordt in stemming gebracht en met 63 tegen 8 stemmen aangenomen.

Vóór hebben gestemd de heeren **Duymaer van Twist**, **Rugge**, de **Wijkerslooth de Weerdesteyn**, de **Kanter**, **Schouten**, **Brautigam**, **Juten**, **L. M. Hermans**, van **Sasse van Ysselt**, de **Monté ver Loren**, **Bulten**, **Kuiper**, van **Ravesteyn**, van de **Laar**, **Bakker**, van **Wijnbergen**, **Colijn**, **J. ter Laan**, van **Stapele**, **Braat**, **Otto**, **Hugenholtz**, de **Jonge**, **Heemskerk**, van der **Molen**, van **Zadelhoff**, **Kruyt**, **Poels**, **Ketelaar**, mevr. **Groeneweg**, de heeren **Weitkamp**, **Rutgers**, van **Ravesteijn**, **Engels**, van den **Tempel**, **Gerretson**, **K. ter Laan**, van **Vuuren**, **Reijmer**, van der **Waerden**, **Schokking**, van **Doorn**, **Ter Hall**, **Bomans**, **Oud**, **Marchant**, **Bongaerts**, de **Wilde**, **Teenstra**, **Henri Hermans**, van **Schaik**, **Zijlstra**, van **Rijzewijk**, van **Beresteyn**, **Stulemeijer**, van de **Bilt**, **Arts**, **Smeenk**, **Wintermans**, **Beumer**, **Fleskens**, de **Muralt** en de **Voorzitter**.

Tegen hebben gestemd de heeren van der **Voort van Zijp**, **Scheurer**, van **Veen**, van **Dijk**, **Dresselhuys**, **Traub**, **Deckers** en **Duys**.

De **Voorzitter**: De heer **Duys** verzoekt mij aan de Kamer mede te deelen, dat hij zich bij de stemming heeft vergist door tegen te stemmen.

De heer **Heemskerk**, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Het gevolg van de aanneming van dit amende-

(Minister Heemskerk e. a.)

ment zal zijn, dat in het derde lid, oorspronkelijk het tweede, een kleine wijziging moet worden gebracht. Er staat „De verzoeken of vorderingen, in het vorige lid bedoeld”. Dit zal moeten worden „in dit artikel bedoeld”. Ik vertrouw dat hiertegen geen bezwaar zal zijn.

De **Voorzitter**: Door de Regeering is alsnog wijziging gebracht in het tweede lid van dit artikel, in dier voege, dat in den eersten regel de woorden „in het vorige lid” worden vervangen door „in dit artikel”. Ik onderstel dat de Commissie van Rapporteurs tegen deze wijziging geen bezwaar heeft.

Het gewijzigd artikel 2, thans luidende:

„Wanneer eene levensverzekeringmaatschappij wel hare opeisbare schulden kan betalen, doch, naar redelijkerwijze te voorzien is, in de toekomst niet aan alle hare verplichtingen zal kunnen voldoen, wordt ten aanzien van die maatschappij, op haar eigen verzoek, namens de maatschappij, dan wel op vordering van het openbaar ministerie, door de arrondissements-rechtbank verklaard, dat zij verkeert in een toestand, welke, in het belang der gezamenlijke schuldeischers, bijzondere voorziening behoeft.

Bestuurders en commissarissen, die redelijkerwijze moeten voorzien, dat de maatschappij in de toekomst niet aan alle hare verplichtingen zal kunnen voldoen, zijn tot het indienen van het verzoek namens de maatschappij verplicht.

De verzoeken of vorderingen, in dit artikel bedoeld, bevatten de feiten en omstandigheden, waarop zij zijn gegrond, en worden met de tot staving daarvan dienende bescheiden ingediend bij de arrondissements-rechtbank ter plaatse waar de maatschappij haar zetel heeft.”

wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik zou er den heer **Minister** opmerkzaam op willen maken, dat in het laatste lid van art. 4 in den voorlaatsten regel staat: „wier woning”. Vermoedelijk zal dit moeten zijn: „wiens woning”.

De heer **Heemskerk**, Minister van Justitie: Inderdaad, Mijnheer de Voorzitter! Ik breng die wijziging aan.

De **Voorzitter**: Naar ik verneem, bestaat bij de Commissie van Rapporteurs tegen deze wijziging geen bezwaar.

Het gewijzigd artikel 4 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het gewijzigd amendement van den heer **Marchant** c.s. op art. 16 (Stuk n°. 8), strekkende om in lid 2, achter „commissie” in den tweeden regel van het tweede lid, in te voegen: „bij voorkeur uit de schuldeischers”, wordt in stemming gebracht en verworpen met 52 tegen 19 stemmen.

Tegen hebben gestemd de heeren **Otto**, **Hugenholtz**, **Heemskerk**, van der **Molen**, **Traub**, **Poels**, **Weitkamp**, **Rutgers**, **Engels**, **Gerretson**, van **Vuuren**, **Reijmer**, **Schokking**, van **Doorn**, **Ter Hall**, **Bomans**, **Bongaerts**, de **Wilde**, **Deckers**, **Henri Hermans**, van **Schaik**, **Zijlstra**, van **Rijzewijk**, **Stulemeijer**, de **Muralt**, **Swane**, van de **Bilt**, **Arts**, **Smeenk**, **Wintermans**, **Beumer**, **Fleskens**, van der **Voort van Zijp**, **Duymaer** van **Twist**, **Scheurer**, de **Wijkerslooth de Weerdesteyn**, de **Kanter**, **Schouten**, van **Veen**, **Juten**, van **Dijk**, van **Sasse van Ysselt**, **Dresselhuys**, de **Monté ver Loren**, **Bulten**, **Kuiper**, van **Ryckevorsel**, **Bakker**, van **Wijnbergen**, **Colijn**, **Braat** en de **Voorzitter**.

Vóór hebben gestemd de heeren de **Jonge**, van **Zadelhoff**, **Kruyt**, **Ketelaar**, mevrouw **Groeneweg**, de heeren van **Ravesteijn**, van den **Tempel**, **K. ter Laan**, van der **Waerden**, **Oud**, **Marchant**, **Teenstra**, van **Beresteyn**, **Duys**, **Rugge**, **Brautigam**, **L. M. Hermans**, van de **Laar** en **J. ter Laan**.

393. Voorschriften ten aanzien van levensverzekeringmaatschappijen, welke bijzondere voorziening behoeven.

(Voorzitter e. a.)

Art. 16 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het gewijzigd amendement van den heer Marchant e.s. op art. 22 (Stuk n°. 8), strekkende om aan het eerste lid van art. 22 toe te voegen:

„De rechtbank kan de aandeelhouders in de maatschappij verplichten tot het volstorten hunner aandelen en tot terugbetaling van genoten dividenden, en hen die als bestuurder of commissaris het beheer hebben gevoerd of daarop toezicht hebben moeten houden, tot terugbetaling van uitkeeringen, als zoodanig van de maatschappij genoten en tot vergoeding van de schade, door nalatigheid in hun beheer en toezicht aan de schuldeischers veroorzaakt.”

wordt in stemming gebracht en verworpen met 44 tegen 27 stemmen.

Tegen hebben gestemd de heeren: Scheurer, de Wijkerslooth de Weerdesteyn, de Kanter, van Veen, Juten, van Dijk, van Sasse van Ysselt, Dresselhuys, Bulten, Kuiper, van Ryckevorsel, Bakker, van Wijnbergen, Colijn, Braat, Heemskerk, van der Molen, Treub, Poels, Weitkamp, Rutgers, Engels, Gerretson, van Vuuren, Reijmer, Schokking, van Doorn, Bomans, Bongaerts, de Wilde, Deckers, Henri Hermans, van Schaik, Zijlstra, van Rijzewijk, Stulemeijer, Swane, van de Bilt, Arts, Wintermans, Beumer, Fleskens, van der Voort van Zijp en de Voorzitter.

Vóór hebben gestemd de heeren: Rugge, Schouten, Brautigam, L. M. Hermans, de Monté ver Loren, van de Laar, J. ter Laan, Otto, Hugenholtz, de Jonge, van Zadelhoff, Kruyt, Ketelaar, mevrouw Groeneweg, de heeren van Ravesteijn, van den Tempel, K. ter Laan, van der Waerden, Ter Hall, Oud, Marchant, Teenstra, van Beresteyn, Duys, de Muralt, Smeenk en Duymaer van Twist.

De heer Heemskerk, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! In het vierde lid wordt thans bepaald, dat elke wijziging in de rechten van de maatschappij of van de schuldeischers wordt gepubliceerd in de *Nederlandsche Staatscourant*, enz. Deze bepaling moet evenwel niet terugslaan op de vernietiging van het roeyement, waarvan in het volgende lid sprake is, doch alleen op de bepalingen in de voorgaande leden van het artikel, zoodat in het vierde lid, na het woord „overeenkomstig” dient te worden ingevoegd: „de voorgaande leden van”.

De Voorzitter: De Regeering brengt alsnog deze wijziging aan, dat in het vierde lid van het art. worden ingevoegd, na het woord „overeenkomstig”, de woorden: „de voorgaande leden van”.

Naar ik verneem, heeft de Commissie van Rapporteurs tegen deze wijziging geen bezwaar.

Het gewijzigd artikel 22, thans luidende:

„In de rechten van de maatschappij en van schuldeischers, met uitzondering van de houders van vorderingen als bedoeld bij art. 13, derde lid, kan wijziging worden gebracht bij of krachtens eene met redenen omkleede beschikking der rechtbank, genomen op voordracht van den rechter-commissaris, na verhoor of behoorlijke oproeping der maatschappij en der commissie, bedoeld bij artikel 16, tweede lid. Onder wijziging der rechten van de maatschappij en van schuldeischers is begrepen elke wijziging in met de maatschappij gesloten overeenkomsten, met dien verstande, dat aan schuldeischers nimmer meerdere verplichtingen kunnen worden opgelegd, alsmede overneming van rechten en verplichtingen der maatschappij door een derde in dien zin, dat bij dergelijke overneming krachtens rechterlijke beschikking geene beteekening aan, noch medewerking van anderen wordt vereischt.

Eene beschikking, als bedoeld bij het vorige lid, wordt

door den griffier onverwijld aangekondigd in de *Nederlandsche Staatscourant*, in de bladen, waarin in de koloniën van overheidswege de officieele berichten worden geplaatst, en in een of meer, door de rechtbank aan te wijzen nieuwsbladen, met volledige aanhaling van het bepaalde bij den eersten zin van het volgende lid.

Gedurende een bij de beschikking aan te wijzen termijn van ten minste veertien dagen kan iedere schuldeischer, alsmede de maatschappij en de commissie bedoeld bij artikel 16, tweede lid, tegen de beschikking der rechtbank bij verzoekschrift in beroep komen bij het gerechtshof. Het hof zal de beschikking der rechtbank, zonder hogere voorziening, bevestigen, wijzigen of vernietigen bij met redenen omkleede beschikking.

Elke wijziging in de rechten van de maatschappij en van schuldeischers overeenkomstig de voorgaande leden van dit artikel wordt door de maatschappij aangekondigd in de *Nederlandsche Staatscourant*, in de bladen, waarin in de koloniën van overheidswege de officieele berichten worden geplaatst, en in een of meer nieuwsbladen.

De rechtbank kan op verzoek van den belanghebbende, ingediend binnen zes weken na de beschikking der rechtbank, bedoeld in artikel 2, vernietigen het roeyement van polissen, geschied op grond van wanbetaling der premiën, welke kenlijk een gevolg was van gegronde vrees voor het in gebreke blijven van de maatschappij in de nakoming harer verplichtingen. De rechter-commissaris wordt op het verzoek gehoord.”

wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het gewijzigd amendement van den heer Marchant e. s. op art. 32 (Stuk n°. 7), strekkende om in het eerste lid toe te voegen aan de woorden „voorlichting te geven”: „of opzettelijk niet voldoet aan de verplichting, hem opgelegd bij art. 2, tweede lid”, wordt in stemming gebracht en met 50 tegen 21 stemmen aangenomen.

Vóór hebben gestemd de heeren Smeenk, Wintermans, Rugge, de Wijkerslooth de Weerdesteyn, de Kanter, Schouten, Brautigam, Juten, L. M. Hermans, van Sasse van Ysselt, de Monté ver Loren, Bulten, Kuiper, van de Laar, Bakker, J. ter Laan, van Stapels, Braat, Otto, Hugenholtz, de Jonge, van Zadelhoff, Kruyt, Poels, Ketelaar, mevrouw Groeneweg, de heeren Weitkamp, van Ravesteijn, Engels, van den Tempel, Gerretson, K. ter Laan, van Vuuren, van der Waerden, Schokking, van Doorn, Ter Hall, Bomans, Oud, Marchant, Bongaerts, Teenstra, Henri Hermans, van Schaik, van Rijzewijk, van Beresteyn, Stulemeijer, Duys, de Muralt en Arts.

Tegen hebben gestemd de heeren Beumer, Fleskens, van der Voort van Zijp, Duymaer van Twist, Scheurer, van Veen, van Dijk, Dresselhuys, van Ryckevorsel, van Wijnbergen, Colijn, Heemskerk, van der Molen, Treub, Rutgers, Reijmer, de Wilde, Deckers, Zijlstra, Swane en de Voorzitter.

Het gewijzigd art. 32, thans luidende:

„De bestuurder of commissaris der maatschappij, die opzettelijk niet voldoet aan zijne verplichting de ingevolge artikel 3, eerste lid of artikel 5, tweede lid, gevorderde voorlichting te geven, of opzettelijk niet voldoet aan de verplichting, hem opgelegd bij artikel 2, tweede lid, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier maanden.

Het strafbare feit wordt beschouwd als een misdrijf.”

wordt thans zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De heer Heemskerk, Minister van Justitie: Mijnheer de Voorzitter! Ik wenschte wel nog een kleine wijziging aan te brengen in art. 20, eerste lid.

In art. 20, in den 4den regel, zou eigenlijk achter het

(Minister Heemskerk e. a.)

woord: geven: moeten staan: „door”, zoodat dit lid zou komen te luiden:

„Indien een bestuurder of commissaris niet, of niet behoorlijk, medewerkt met den rechter-commissaris of met de commissie, bedoeld bij artikel 16, tweede lid, door te weigeren de gevraagde inlichtingen te geven, door de gegeven voorschriften te veronachtzamen of op welke andere wijze ook,” enz.

Het woord: door: staat er niet voor de tweede maal, maar de zin loopt er beter door, als dat woord zou worden ingevoegd.

De Voorzitter: Ik veronderstel, dat tegen deze wijziging bij de Commissie van Rapporteurs geen bezwaar bestaat.

De heer Rutgers, voorzitter van de Commissie van Rapporteurs: Neen, Mijnheer de Voorzitter!

Het gewijzigd artikel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp van wet wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen;

II. Wettelijke bescherming van het diploma voor ziekenverpleging (219).

De heer van de Tempel brengt namens de Commissie van Rapporteurs het volgende verslag uit:

In handen uwer Commissie zijn gesteld de volgende adressen:

I. een, van den Nederlandschen Vakbond van Verplegenden, gevestigd te Amsterdam, van 29 October 1920, houdende verzoek het daarheen te leiden, dat in de wet worde bepaald:

1. dat een algemeen diploma wordt geëischt, dat alles omvat, ook de krankzinnigenverpleging;

2. dat in de wet worden opgenomen de groote lijnen voor de opleiding en de vooropleiding en bepalingen, waaraan de vooropleidingsscholen moeten voldoen;

3. dat de examencommissie worde benoemd door den Minister uit een lijst van verplegenden, op te maken door de vakorganisatiën, en een lijst van doctoren, op te maken door de organisaties van doctoren. Deze commissie voor de grootste helft uit verplegenden te doen bestaan en als deskundigen niet alleen aan te wijzen hoofdverplegenden, maar ook gediplomeerde verplegenden, die als zoodanig praktisch werkzaam zijn;

4. de overgangsbepaling, bedoeld in art. 8 van het ontwerp, vast te stellen op één jaar;

II. een, van den voorzitter en den secretaris der Examencommissie van de Nederlandsche Vereeniging voor Psychiatrie en Neurologie, in deze optredende namens de vereeniging, waarin wordt gevraagd het wetsontwerp slechts met de navolgende wijzigingen en aanvullingen tot wet te verheffen:

1. In de considerans worde vooropgesteld de bedoeling om de zieken te beschermen tegen de gevaren, die hen dreigen van de zijde van personen, die, zonder bevoegd te zijn, zich als bevoegde verplegenden voordoen; daarnaast kome de bedoeling tot bescherming van de belangen der bevoegde verplegenden tegen onrechtmatig optreden van onbevoegden.

2. Van hem, die het diploma ontvangen, worde een belofte van geheimhouding geëischt ten aanzien van al datgene, wat bij de uitoefening van hun beroep vertrouwelijk tot hun kennis komt.

3. In de plaats van de door art. 4 van het ontwerp aangegeven regeling worde de volgende gesteld: De examens in de krankzinnigenverpleging worden afgenomen door gedelegeerden eener commissie, bestaande uit geneeskundigen, te benoemen door den Minister; en wel in ieder gesticht in samenwerking met de leermeesters der kandidaten, aan te

(van den Tempel e. a.)

wijzen door den 1ste-geneesheer van het gesticht, naar regelen door den Minister te stellen.

4. De uitvoering der wet worde, voor zooveel betreft de krankzinnigenverpleging, opgedragen aan den Minister, onder wiens Departement de zorg voor het krankzinnigenwezen in het algemeen behoort;

III. een, van „Nosokomos”, gevestigd te Amsterdam, van 11 Maart 1921, waarin, met verwijzing naar het adres in October 1920 toegezonden aan de leden der Tweede Kamer, wordt bepleit de noodzakelijkheid:

1. van één diploma omvattend zoowel de zieken- als de krankzinnigenverpleging;

2. van een vakschool voor ziekenverpleging;

3. van een nieuwe vertegenwoordiging der verplegenden, zoowel in de examencommissie als in de commissie voor het opmaken van een plan voor opleiding.

Uw Commissie stelt voor deze adressen ter griffie te deponeren ter inzage van de leden.

De Vergadering vereenigt zich met de voorgestelde conclusie.

De algemeene beraadslaging wordt geopend.

Mevrouw Groeneweg: Mijnheer de Voorzitter! Ik begin met een woord van instemming met en waardeering voor het indienen van dit wetsontwerp. Dat woord komt in de eerste plaats toe aan onzen eersten Minister van Arbeid, die door de indiening van dit wetsontwerp een belofte inlost, welke Zijn Excellentie heeft afgelegd bij de behandeling van de begroting voor 1919. Jaren en jaren is door verschillende leden hier gesproken over den toestand bij de verpleging. Nu komt eindelijk een eerste daad. Een daad, waarmee wij kunnen gelukwenschen de verplegenden, vooral omdat uit haar rijen is opgegaan de wensch, die met de indiening van dit wetsontwerp in vervulling gaat en daarom meen ik van deze gelegenheid gebruik te mogen maken om een woord van erkentelijkheid te spreken aan het adres van degenen, die met evenveel energie als bekwaamheid de propaganda hiervoor hebben gevoerd. Ik denk hierbij aan figuren als mevrouw van Lanschot—Hubrecht en dr. Aletrino.

Hun pogingen konden echter slechts slagen, toen de vakbeweging zich zoover had ontwikkeld, dat de publieke opinie met de noodige kracht en gewenschte tact kon worden bewerkt, dat haar wenschen weerklink vonden in en buiten de Kamer. Dat is een felicitatie waard voor de gemeenschap en wij mogen als vertegenwoordigers van die gemeenschap dankbaar zijn dat dit ontwerp er eindelijk gekomen is, omdat bescherming van het diploma toch eigenlijk beteekent bescherming van de patiënten. Bescherming van min of meer kwade praktijken van personen met weinig verantwoordelijkheidsgevoel, die zonder opleiding zich als verpleegster durven aanbieden. Het publiek aanvaardt dikwijls, afgaande op de kleding, zulke niet behoorlijk opgeleide krachten als verpleegster en komt dan bedrogen uit.

Ik heb uit de schriftelijke voorbereiding bemerkt, dat Zijn Excellentie op de hoogte is van het ergerlijke misbruik, dat een zekere categorie van vrouwen maakt van het verpleegsterscostuum. Ik moet toegeven dat het zeer moeilijk is een verbod daartegen te geven en ik heb dan ook moeten erkennen, dat er niets anders kan worden gedaan dan het uitreiken van een bepaald onderscheidingsteeken. Ik hoop dat de vakbeweging dit dan aan het publiek duidelijk zal maken, in samenwerking met de pers. Het zal in het vervolg zaak zijn voor de verpleegster zich gewoon en zoo weinig weinig mogelijk opvallend te kleeden als zij uitgaan.

De afzonderlijke dracht is niet aangenomen omdat deze flatterde, zooals hier geïnterrumpeerd wordt, maar om de zusters aan te bevelen in de bescherming van het publiek.

64ste VERGADERING. — 16 MAART 1921.

219. Wettelijke bescherming van het diploma voor ziekenverpleging.

(Groeneweg.)

toen de vrouwen zich nog niet zoo vrij op straat konden begeven als de mannen.

Heeft nu dit ontwerp mijn groote instemming, dit beteekent niet, dat aan al mijn verlangens is voldaan. Ik heb indertijd niet alleen over het diploma gesproken, doch ook over de opleiding; niet omdat ik mij daartoe de in de eerste plaats geroepene gevoelde, doch omdat in de kringen van de verpleegsters, van de deskundigen dus, vaststaat, dat de bescherming van het diploma slechts een onderdeel is van hetgeen wettelijk moet worden geregeld. Men moet komen tot een Staatsdiploma; de Minister wil daartoe slechts in de laatste plaats overgaan, maar ik geef den moed niet op. Wij leven snel, en ik hoop dat Staatsdiploma hier nog eens te zien invoeren, evenals in België is geschied en Engeland staat te geschieden. De uitreiking van het diploma is slechts de bekroning van de opleiding, welke op kweekscholen moet plaats hebben en waaraan men volledige aandacht dient te schenken. Waar zulks echter niet in het kader van dit wetsontwerp past, heb ik dat niet bij amendement willen trachten te regelen.

Mijnheer de Voorzitter! Nu pas deze eerste stap dan wordt gedaan, kan ik mij verklaren, dat hier zoo weinig mogelijk vastgelegd wordt, ten einde een vrije ontwikkeling te bevorderen. Daarom heb ik ook op andere onderdeelen geen amendementen willen indienen, te meer, waar de Minister heeft verklaard, dat hij bij de uitwerking telkens overleg zal plegen met de vakorganisaties, evenals is geschied bij de voorbereiding van dit wetsontwerp. Daarbij is rekening gehouden met de opmerkingen van de vakorganisaties over het voor-ontwerp.

Ik heb nog te minder amendementen willen indienen, omdat de betrokkenen het onderling niet eens zijn. Ik geef het den heer Ketelaar toe, dat dit meer voorkomt. Maar dit is wetgevende arbeid waar nu, naar mijn meening, de partijpolitiek gelukkig eens buiten kan blijven. Het verschil van meening betreft het vak zelf. Ik heb ook geen amendement ingediend, omdat ik vrees, dat, indien het verworpen zou worden, daarmee mijn idee voorgoed van de baan zou zijn, wat ik niet wensch.

De vraag is, of er moet komen één algemeen diploma, dan wel, zooals de Minister voorstelt, een diploma voor ziekenverpleging en een afzonderlijk diploma voor krankzinnigenverpleging. Er is bij de verplegenden een strooming die wensch éen algemeen diploma, dat alles omvat, en ik meen zelf, dat een amendement van die strekking zou komen. Ik zou dat ook ideaal vinden, maar ik vrees, dat het voorloopig een illusie zal blijven. Het is precies als met de artsen. Wij zouden allen wenschen, dat onze huisarts van alle markten thuis was, en dat wij in alles op hem konden vertrouwen. De meesten onzer zullen echter niet gelooven in zulk een wonderdokter, maar als de grootste verdienste van onzen huisarts beschouwen, dat hij ons tijdig verwijst naar een specialist. Zoo gaat het ook hier. Wij moeten hebben betrekkelijk jonge vrouwen, en wij kunnen haar niet jarenlang laten studeeren, zoodat zij intusschen oud zijn geworden en een groot deel van haar trouwen en uit den dienst verdwijnen. Bovendien, een verpleegster kan uitstekend werk doen, ook vóór zij van alle onderdeelen op de hoogte is. Met het oog op de bestaande groote behoefte handhaaft de Minister den bestaanden toestand. Mijn ideaal is dat niet. Ik zou willen, dat er eerst kwam een algemeene opleiding voor een algemeen diploma en dat de verplegenden daarop dan een aantekening zouden kunnen verkrijgen voor die onderdeelen waarin zij zich verder willen bekwamen.

En ik geloof nog altijd, dat dit zoo kan komen.

Ik denk aan aantekening voor tuberculosebezoek, kraamverpleging, schoolverpleging en ook voor zenuwzakken- en krankzinnigenverpleging, etc.

Maar zoover zijn wij nog niet.

Wij kunnen voor onze zieken en speciaal voor onze krankzinnigen niet het benodigde aantal verplegers en verpleegsters krijgen.

En aangezien ik nu niet inzie, dat dit wetsvoorstel een

(Groeneweg e. a.)

belemmering vormt voor datgene wat ik bereiken wil, heb ik op art. 1 geen amendement ingediend.

De vakvereniging der betrokkenen moet voor het door mij genoemde ideaal ijveren. Ik durf, ofschoon leek zijnde, dit aanbevelen, omdat ik in mijn overtuiging niet alleen sta. Ook de heer Heijermans, directeur van den geneeskundigen dienst in Amsterdam, en de heer Schippers, inleider van het Congres voor verplegers in 1919, lieten zich in gelijken geest uit.

Nu zal mij wel worden toegevoegd, dat thans al de verpleegsters uit de gewone verpleging met een betrekkelijk korte studie zich voor de krankzinnigenverpleging kunnen bekwamen, maar zij doen het niet.

Het is een zeer te betreuren feit, dat wij voor de krankzinnigenverpleging niet die krachten krijgen, die er voor noodig zijn, personeel met levenservaring, waarvan een sterke suggestie in het belang der patiënten kan uitgaan.

Er zijn er nogal te veel, die alleen, als zij niet bij de gewone verpleging slagen, naar de krankzinnigenverpleging gaan.

Reeds zou er veel gewonnen zijn als de krankzinnigenverpleging van Binnenlandsche Zaken naar Volksgezondheid overging. Thans berust het toch feitelijk onder Armenzorg, omdat de zorg voor de krankzinnigen nog altijd bij armenzorg behoort en er daardoor een stempel van minderwaardigheid op gedrukt wordt. Dat is historisch te verklaren. Wij zijn gelukkig zoover, dat de gemeenschap ook deze menschen als zieken ziet en het er wel in wil, zoowel in deze Kamer als daarbuiten, dat de zorg zoowel voor deze patiënten als voor de lichamelijke zieken bij Volksgezondheid behoort en dus bij het Departement van Arbeid moet worden ondergebracht. Ik had gehoopt, dat wij al zoover zouden zijn, en daarvoor had ik reden, rekening houdende met hetgeen daarover bij de begrotingsdebatten is gezegd. Ik maak van deze gelegenheid gebruik om deze zaak nog eens onder de aandacht van de betrokken Ministers te brengen en de hoop uit te spreken, dat zoo spoedig mogelijk de zorg voor de krankzinnigen bij Volksgezondheid zal worden ondergebracht. In de rijen der verplegden zal een groote tegenzin worden weggenomen en het zal in het belang van de patiënten zijn, niet zoozeer nog in dat van de ongeneeslijken, maar zeer zeker in dat van de patiënten, die in observatie zijn en die men zoo spoedig mogelijk uit de gestichten wil krijgen. Natuurlijk wil de geneeskundige alle patiënten zoo spoedig mogelijk uit de gestichten brengen, maar voor de patiënten, die in observatie zijn, zou ik gaarne zien, dat zij een verpleegster bij zich zagen, die met de maatschappij op de hoogte zijn. Bij de tegenwoordige verhoudingen is het nu eenmaal zoo, dat wie bij de krankzinnigenverpleging gaat er niet meer uitkomt en in den regel nooit meer naar de gewone verpleging overgaat. Dat blijven in die gestichten vind ik voor die verpleegsters verkeerd; zij moeten zich daarvan los weten te maken, vooral in het belang van de patiënten, die er pas komen.

Mijnheer de Voorzitter! Bij de behandeling van de artikelen zal ik nog gelegenheid hebben op een en ander terug te komen en daarom meen ik bij de algemeene beschouwingen met dit korte woord te kunnen volstaan. Ik beveel de overbrenging van de zorg voor de krankzinnigenverpleging naar Volksgezondheid nogmaals bij de Regeering aan.

De heer Scheurer: Mijnheer de Voorzitter! Het is mij een genoegen bij de behandeling van dit wetsontwerp een enkel woord te mogen spreken en wel omdat dit wetsontwerp aantoonde, dat de Minister niet als theoreticus is gaan zitten in zijn Departement en dit wetsontwerp heeft ontworpen, zuiver administratief en theoretisch, maar in de eerste plaats heeft gezien en onderzocht wat op dit terrein in ons vaderland reeds bestaat. Na daarvan kennis te hebben genomen, is de Minister van de gezonde gedachte uitgegaan, dat het de roeping van de Regeering is zich zooveel mogelijk bij de bestaande toestanden aan te sluiten en ten aanzien van zekere mistoestanden regelen op te treden.

219. Wettelijke bescherming van het diploma voor ziekenverpleging.

(Scheurer.)

Ik zeg den Minister daarvoor dank, want het zou verkeerd zijn geweest, indien de Minister geen rekening met den bestaanden toestand had gehouden, daar een theoretische regeling fiasco zou hebben gemaakt. De Minister heeft in de practijk gevonden twee op zich zelf staande verplegingen, de algemeene ziekenverpleging en de verpleging van zenuwlijders en krankzinnigen, die een geheel eigen terrein heeft en waarvoor ook speciale diploma's worden uitgereikt. De Christelijke barmhartigheid beweegt zich in groote mate op dit gebied, getuige den Bond van samenwerking, waartoe Veldwijk, Venlo en andere gestichten behooren met een totaal aantal patiënten van tusschen de drie en vier duizend. In die gestichten is ook een geregeld opleiding en worden examens afgenomen, waarbij van de andere gestichten gedelegeerden worden gezonden, voor het verkrijgen van het speciale diploma van verpleegster. Dezelfde ontwikkeling van het verplegingswezen vinden wij op neutraal gebied. Ook daar vinden wij een speciaal diploma, dat niet uitgereikt wordt dan na een volledige opleiding.

Wat de algemeene ziekenverpleging betreft, op dit gebied hebben zich voornamelijk de Nederlandsche Bond voor Ziekenverpleging en „Nosokomos” bewogen. De opleiding daarvoor is goed ineengezet: ook daar heeft men voor de examens gedelegeerden en worden er geen diploma's uitgereikt dan na goede opleiding en een goed gecontroleerd examen. Dezen toestand vond de Minister bij het maken van zijn ontwerp.

Het was zeer verstandig van Zijn Excellentie om zich aan te sluiten bij het bestaande en dit niet door nieuwe dingen omver te werpen. Deze gedachte spreekt zich duidelijk uit in de diploma's A en B. De groote moeilijkheid was altijd, dat een verpleegster, die eenige jaren was werkzaam geweest in een krankzinnigengesticht en het diploma had verkregen en die wilde overgaan naar de algemeene ziekenverpleging, weer van voren af aan moest beginnen, dus als aspirant-verpleegster werd aangenomen, waardoor die vroegere jaren voor haar verloren waren. Te recht wil de Minister een zoodanige verpleegster vrijstellen van een gedeelte van de opleiding, zoodat zij om diploma A te halen slechts een aanvullingscursus behoeft te volgen. Ik wil even recht zetten de opmerking, dat de verpleegsters altijd in de krankzinnigengestichten blijven. Integendeel, die gestichten worden wel eens doorgangshuizen genoemd, omdat vele verpleegsters naar de algemeene ziekenverpleging overgaan. De groote moeilijkheid was dan echter, dat men weer opnieuw moet beginnen, en dat wordt nu opgeheven. Ik hoop, dat er nu in onze krankzinnigenverpleging wat meer rust en stabiliteit zal komen, en wij de verpleegsters langer mogen behouden.

Wat nu het Staatsdiploma betreft, ik wil mijn blijdschap uitspreken, dat de Minister zich niet heeft willen begeven op den weg der groote Staatsbemoeiing. In het rapport van den Centralen Gezondheidsraad over de opleiding der verpleegsters staat, dat zelfs „Nosokomos”, dat altijd vooraan staat wanneer het Staatsbemoeiing geldt, de groote kosten en moeilijkheden, verbonden aan het Staatsdiploma, niet heeft aangedurfd. De practische en de financieele bezwaren zijn te groot om ook maar een stap in die richting te doen. Wij weten niet waar het einde zal zijn en het gevolg zou zijn: veel moeiten, zorgen en kosten voor de particuliere inrichtingen, maar ook veel kosten voor de schatkist. Tegenover „Nosokomos” staat het rapport van den Nederlandschen Bond voor Ziekenverpleging, die tegen het Staatsdiploma is, maar ik hoop, dat de Minister dezen keer niet zal luisteren naar „Nosokomos”. Dat is een kleine vereeniging, en al kan ook een kleine vereeniging wel eens wat goeds zeggen, ervaring is ook noodig. Van 1909 tot 1915 heeft „Nosokomos” aan niet meer dan 21 personen een verplegingsdiploma uitgereikt, en de bond in denzelfden tijd aan meer dan 2000 personen. De bond heeft dus een veel grootere ervaring ten aanzien van de opleiding en kan dus beter de moeilijkheden, verbonden aan een Staatsdiploma, overzien.

Ik moet er tegen opkomen, dat men de verpleging zuiver van materialistisch standpunt zou gaan beschouwen als een

(Scheurer e. a.)

vak. De patiënt mag niet worden gelijkgesteld met een stuk hout of steen, waaraan de arbeider werkt en voor welk werk de arbeider geld ontvangt. De verpleging heeft een ethisch karakter, en men mag niet alleen het vakbelang naar voren brengen. De toewijding in de verpleging moet een krachtige factor zijn en blijven.

Wanneer het verplegend personeel zich niet alleen uit een zuiver materialistisch oogpunt, maar ook uit een beginsel van toewijding aan zijn taak geeft, dan zal het in dit wetsontwerp een practische bescherming van zijn arbeid vinden. Een enkel woord nog over de insignes.

Te recht heeft mevrouw Groeneweg op de moeilijkheid gewezen om in deze een wettelijke regeling t t stand te brengen.

Ik kan mij er mede vereenigen dat de Minister zich slechts wenscht te bepalen tot het geven der insignes, en dat zoowel in de pers als van Regeeringswege wordt duidelijk gemaakt dat dit insigne aanduidt, dat de drager of draagster een diploma bezit en dus waarborgen geeft dat hij of zij hekwaam is voor de taak.

Verder is er critiek uitgeoefend op de indeeling in A en B en op het streven naar één algemeen diploma. Door het bestaande groote tekort aan personeel en ook om andere redenen zal de invoering hiervan op groote bezwaren stuiten.

Maar dit is ook niet noodig en practisch onuitvoerbaar. Het zal groote moeilijkheden veroorzaken, waaronder de patiënten zullen lijden.

Wat het wetsontwerp betreft, ik kan mij met den inhoud in zijn geheel genomen vereenigen en ik hoop, dat het weldra in het belang der verpleging zijn vruchten moge afwerpen.

De heer van Ravesteijn: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan mij niet aansluiten aan den lof, tot nu toe den Minister toegebracht wegens het indienen van dit wetsontwerp, al verdient dit wetsontwerp ook in zekere mate toejuicing.

Maar uit de rede zoowel van den heer Scheurer als van mevrouw Groeneweg zou men den indruk krijgen, alsof hier nu reeds het beste is bereikt en naar mijn meening is voor een dergelijke appreciatie geen reden.

Wanneer ik den heer Scheurer heb hooren zeggen, dat hij het in den Minister prijst, dat wij hier hebben te maken met een ontwerp, dat zich zooveel mogelijk aansluit bij de bestaande toestanden en dat niet te groote Staatsbemoeiing met zich brengt, dan kan ik mij dit van het politieke standpunt van den heer Scheurer ongetwijfeld begrijpen, maar het heeft mij meer bevreemd van de geachte eerste spreekster een ongeveer gelijke argumentatie te hebben gehoord.

Hoe is het met de wettelijke regeling van dit zeer zeker belangrijke onderwerp?

Ik wil er even aan herinneren, dat 20 jaren geleden, in 1900, door niemand minder dan dr. Aletrino, wiens naam, als ik mij niet vergis, ook door mevrouw Groeneweg prijzend is genoemd, reeds werd geschreven: „Het leven der verpleegsters”, waarin omtrent de opleiding tot verpleging eischen werden gesteld, waaraan dit ontwerp nog in geen enkel opzicht te gemoet komt.

Men kan dus onmogelijk zeggen, dat dit ontwerp zou beantwoorden aan eenigermate ver gaande eischen. De buitengemeene bescheidenheid, welke ik heb beluisterd uit de woorden van de eerste spreekster over dit wetsontwerp, heb ik, waar het andere takken van sociale wetgeving betreft, nooit in die mate zelfs van die zijde vernomen.

Welke zijn nu de groote beginselen, in dit wetsontwerp niet voorkomend, waarom het niet beantwoordt aan hetgeen op dit oogenblik van den Minister zou mogen worden verwacht? In de eerste plaats komt in dit wetsontwerp niet voor een regeling van de opleiding tot verplegende, zooals die thans zou mogen worden geëischt. Nu is het zoo, dat bij al degenen, die in dit opzicht tot oordeelen competent kunnen worden geacht en te gelijker tijd niet door hun sociale positie laten bepalen hoe hun standpunt ten opzichte van overigens wenschelijke zaken zal zijn, een algemeene opinie bestaat, dat die opleiding grondig zou behooren te worden gewijzigd. Ik zeg, dat die algemeene opinie bestaat bij hen, die competent tot oordeelen zijn en zich niet door

219. Wettelijke bescherming van het diploma voor ziekenverpleging.

(van Ravesteijn.)

zekere sociale vooropgezette denkbeelden laten leiden tot een andere opvatting. Hoezeer dat bij een groot aantal van deskundigen in deze materie het geval is, heb ik zoeven uit de rede van ons geacht medelid den heer Scheurer opnieuw zeer duidelijk vernomen. De heer Scheurer legde zoeven in zijn rede zeer den nadruk op het feit, dat, indien de Regeering ten aanzien van de opleiding te ver ware gegaan in de richting van Staatsbemoeiing — hij gebruikte zelfs het woord „Staatsexploitatie”, wat ik nog nooit heb hooren bezigen ten aanzien van het zich bemoeien van den Staat met bepaalde diploma's; de heer Scheurer, die in het bezit is van een artsdiploma, zal toch niet beweren, dat het artsenvak Staatsexploitatie is — in dit opzicht ontzaglijke bezwaren, niet alleen praktische, maar ook financieele, zouden ontstaan, financieele bezwaren, niet alleen voor den Staat, doch ook voor de particuliere inrichtingen, welke in het bijzonder de voorliefde hebben van den heer Scheurer en de overige leden der rechterzijde.

Ik behoef niet te zeggen, dat dergelijke overwegingen van financieelen aard, zoowel ten aanzien van de Staatszorg als ten aanzien van de religieuze inrichtingen van allerlei aard, die zich met verpleging bezighouden, volstrekt niet mogen gelden voor dengene, die zich de vraag stelt welke opleiding tot verpleegster de meest juiste is.

En indien men zegt: wij zouden bij een verder gaande bemoeiing van den Staat stuiten op overwegende financieele bezwaren, dan moet men niet doen alsof dat argument op gelijke lijn zou zijn te stellen met een zuiver aan het belang van de verpleging ontleend argument.

Ik herhaal dus dat al degenen, die zich niet door hun klassestandpunt — het is bekend dat het grootste aantal der medici het burgerlijk klassestandpunt inneemt — laten beheerschen, hiervan zijn overtuigd, dat de opleiding tot verpleegster in het algemeen behoorde te geschieden op andere wijze dan thans.

Hoe is het nu daarmee gesteld? Deze opleiding vindt nu plaats in de eerste plaats door de medici en het spreekt vanzelf dat dezen er ook altijd een aanzienlijk aandeel in zullen moeten hebben, maar het geschiedt niet op de wijze zooals de medici zelf worden opgeleid en de maatschappij verlangt, dat de medici opgeleid worden, nl. in vakscholen, maar het gebeurt als het ware terloops, als bijwerk bij het vele dat de medici reeds hebben te verrichten, en dit is een volkomen foutieve toestand.

Ik herhaal dus dat degenen, die zich in dit opzicht niet door hun burgerlijk klassestandpunt laten beïnvloeden, dat onwillekeurig hierin ook een groote rol speelt, hiervan overtuigd zijn, dat de opleiding tot verplegende behoort te geschieden in vakscholen. Dit beginsel nu ligt niet aan dit ontwerp ten grondslag en daarom is het niet op de hoogte van den tijd. Dat zoo iets mogelijk is, zullen ook de heer Scheurer en de Minister niet ontkennen. In hetgeen ons de vereeniging Nosokomos, de eenige vakvereeniging van verplegenden, heeft medegedeeld, vind ik de eischen van opleiding, die thans in verschillende landen zijn verwezenlijkt.

Ik lees daarin:

„In de meeste (Noord-Amerikaansche) Staten wordt in de wet geëischt voor toelating tot het Staatsexamen het bezit van een diploma van een erkende opleidingsschool met erkend ziekenhuis. Terwijl in Engeland dit diploma zelf, als het aan de eischen voldoet, — wat bepaald wordt door de Council of examiners — recht geeft op registratie, moet in Amerika een Staatsexamen bovendien worden afgelegd. Enkele Staten vragen alleen maar Staatsexamen, maar daar worden de eischen ook uiterst nauwkeurig gesteld en een lang examen afgelegd. In de meeste Staten zijn in de wet de eischen vastgesteld, waaraan de opleidingsscholen en het ziekenhuis moeten voldoen, wil het diploma recht geven op het doen van het Staatsexamen. Waar de Board het recht heeft de eischen te bepalen en vast te stellen, zooals in Engeland, moeten deze eischen goedgekeurd worden door de Regeering (Parlement en Minister of Health). In andere gevallen

worden de eischen vastgesteld door den tak van dienst, waaronder de registratie ressorteert. In de meeste Staten echter wordt in de wet een omschrijving gegeven van de eischen, praktisch en theoretisch. Algemeen wordt gevoeld, dat slechts de groote lijnen aangegeven moeten worden en dat de Board of Examiners vrijheid gelaten moet worden binnen die eischen de exameneischen vast te stellen, daar er ruimte gelaten moet worden om de eischen over 't algemeen te doen stijgen.

Een 3-jarige opleiding wordt algemeen als noodzakelijk geëischt, bevattende alle onderdeelen als besmettelijke ziekten, kinderverpleging, kraamverpleging, enz. In eenige Staten bevat het opleidingsprogram ook de verpleging van geesteszieken. De eischen voor het theoretisch onderricht worden aangegeven: aantal uren (meest tusschen 3- en 400, Minnesota heeft het maximum met 516 uren) en de vakken. Alle bevatten de vakken: anatomie, physiologie, bacteriologie, hygiëne en gezondheidsleer, elementaire gynaecologie, kraamverpleging, voedingsleer, materia medica, medische en chirurgische verplegingsleer, ethiek en geschiedenis der ziekenverpleging. Voor de mannelijke verplegenden komt voor kraamverpleging en gynaecologie in de plaats geslachtsziekten.

Dit zijn de minimum theoretische eischen. Practisch wordt het minimum ervaring geëischt: ook het verplegen van kinderen, besmettelijke ziekten, neus-, oor- en keelziekten, bijwonen van een bepaald aantal verlossingen, het hebben geassisteerd bij een bepaald aantal groote operaties en het werken in de diëetkeuken. Op het laatste wordt sterk de klemtoon gelegd. Dit alles is minimum. Algemeen wordt erkend, met het oog op de uitbreiding van het arbeidsveld der verplegenden, de wenschelijkheid van specialiseering na 't diploma, in administratie, sociale voorzorg, enz. Ook de opleiding tot docent-verpleegster. In sommige wetten zijn deze vakken reeds opgenomen in 't leerplan. De meeste wetten stellen niet alleen eischen van opleiding, maar ook van toerusting der scholen.”

Hier wordt dus aangetoond, dat in een groot aantal Staten van Noord-Amerika hooge eischen worden gesteld aan de opleiding tot verplegende, eischen welke in dit wetsontwerp volkomen vrome wenschen blijven. Dit geschiedt in de eerste plaats om financieele overwegingen. Indien men inderdaad een poging wilde doen om het verpleegvak op te heffen tot de hoogte als in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, zou ook de sociale positie der verplegenden een gansch andere worden en enorm stijgen — en ongetwijfeld zou dat geld kosten. Maar duidelijk moet dan ook worden uitgesproken, dat de eischen, welke mogen en moeten worden gesteld, bij den Minister afstuiten uitsluitend op de geldquaestie. Dat dit ten scherpste is te veroordeelen, blijkt wel uit een parallel met de opleiding tot geneeskundige, tot ingenieur, tot onderwijzer.

Aan de opleiding tot geneeskundige worden alle kosten besteed, die volgens den huidige stand der wetenschap worden vereischt, en ik heb nooit gehoord dat men van burgerlijke zijde ooit een ernstige poging heeft gedaan om daarop te bekniptelen. De verpleging is een vak — de ervaring van de droevige laatste zes jaren heeft het internationaal bewezen —, dat sociaal minstens even gewichtig is als de geneeskunde. Indien de Staat deed wat in dat opzicht geëischt kan worden, zou gekweekt moeten worden een korps verplegenden, dat voldoet aan de hooge eischen, welke in andere burgerlijke Staten reeds worden gesteld. Dat geschiedt niet, uit de klasse-overwegingen, die ik reeds heb aangegeven, maar in ons land speciaal omdat een scherpe scheiding bestaat tusschen verplegenden, behoorende tot de religieuze inrichtingen, en verplegenden van wereldschen aard. De religieuze verplegenden moeten uit den aard der zaak gehouden worden op een lager peil dan de wereldsche verplegenden.

De heer Schokking: Absoluut onjuist!

219. Wettelijke bescherming van het diploma voor ziekenverpleging.

(van Ravesteijn.)

De heer van Ravesteijn: Ik miszeg daarmee niets ten nadeele van die verplegenden, ik constateer alleen een feit.

De heer Schokking: Hebt u ooit kennis genomen van de inrichting van de opleiding in diaconessenhuizen en van cursussen in de diaconessenscholen? U weet er niets van!

De heer van Ravesteijn: Ik weet er alles van, ik heb daarvan kennis genomen, en ik miszeg niets ten nadeele van de diaconessenhuizen, maar, er zijn nog andere inrichtingen dan de diaconessenhuizen. Wanneer de heer Schokking en anderen dat ontkennen, dan verwijs ik naar het antwoord, dat de Minister van Arbeid onlangs heeft gegeven op mijn schriftelijke vragen, waarbij Zijn Excellentie een enquête heeft toegezegd, omdat in de particuliere verpleging en inzonderheid in de religieuze inrichtingen kolossale misstanden bestaan. Precies zoo heeft het peil van de rechtsche onderwijzers jarenlang het peil van de openbare onderwijzers gedrukt.

De heer Bulten: Wat u vertelt is duimzuigsel!

De heer van Ravesteijn: Ik begrijp, dat het voor de heeren onaangenaam is, maar de heer Scheurer heeft eerlijk en oprecht erkend, dat juist de talrijke verplegenden in religieuze inrichtingen voor hem een factor van gewicht vormen om niet de opleiding te brengen op het peil, dat verlangd wordt door de verplegenden die aan de spits staan, door Nosokomos.

Deze quaestie is de eerste, die in het wetsontwerp niet is geregeld. Ten nauwste hangt de vraag van het eene of het tweeledige diploma samen met de quaestie van hogere opleiding der verplegenden in het algemeen.

Die verpleging in het algemeen moet op een dergelijk peil staan dat de verplegenden in staat zijn om alle soorten van ziekten te behandelen en als dan het algemeene diploma behaald is, kan de specialisatie beginnen.

Hetzelfde heeft ook plaats bij de opleiding tot geneeskundige. Daarbij vraagt men ook niet: Moet die man opgeleid worden in de richting van verzorging van lichaams- of van zielsziekten? Het menselijk lichaam is één geheel.

De idee, waarvan bij het stelsel van tweeledige diploma's wordt uitgegaan, alsof zielsziekten essentieel iets anders zijn dan lichamelijke ziekten, is volkomen verouderd en door de huidige wetenschap allang losgelaten. Er zijn geen aparte zielsziekten of lichamelijke ziekten, er zijn niets anders dan ziekten in het algemeen.

Om dit aan te toonen, zal ik hier eenige citaten voorlezen.

De Voorzitter: Ik verzoek den geachten spreker zich te houden bij de bespreking van het wetsontwerp.

De heer van Ravesteijn: Ik houd mij aan dit wetsontwerp.

De Voorzitter: De geachte spreker houdt zich niet bij de behandeling van het ontwerp, anders zou ik de opmerking niet gemaakt hebben.

De heer van Ravesteijn: Ik spreek over de algemeene beginselen die aan dit wetsontwerp ten grondslag liggen en die door de beide voorgaande sprekers uitvoerig zijn besproken.

De Voorzitter: Een dissertatie over het al dan niet bestaan van een onderscheid tusschen ziel en lichaam lijkt mij toch slechts in zeer verwijderd verband te staan met den inhoud van het wetsontwerp, zoodat ik meen den geachten spreker te mogen verzoeken, met het oog op den beperkten tijd, die der Kamer nog rest, zich zooveel mogelijk te beperken bij zijn beschouwingen.

De heer van Ravesteijn: Ik zal mij inderdaad zooveel mogelijk beperken. Indien ik uitvoerig wilde ingaan op hetgeen door den heer Scheurer en mevrouw Groeneweg is aangevoerd, zou ik veel meer tijd noodig hebben.

Ik wil dit alleen nog even aantonen, omdat men niet algemeen schijnt te aanvaarden, dat het inderdaad onjuist

is onderscheid te maken tusschen twee soorten van ziekten, waarvoor van den aanvang af twee diploma's zouden moeten worden vastgesteld.

Ik doe dit nu bij deze algemeene beschouwingen met des te meer genoegen, omdat door mij en eenige andere heeren een amendement is ingediend, dat wil trachten dit onderscheid weg te nemen en ik dat dan niet nader zal behoeven toe te lichten.

De vereeniging „Nosokomos", die reeds gedurende 20 jaar werkt voor wettelijke regeling van opleiding en examens voor verplegenden en van dit vraagstuk studie heeft gemaakt, is tot de weloverwogen meening gekomen, dat voor de ziekenverpleging in haar vollen omvang, dus omvattend zoowel zieken- als zenuw- en krankzinnigenverpleging, één diploma moet worden ingesteld.

Voor de verpleging van zieken met lichamelijke, organische afwijkingen of ziekten heeft de verplegende kennis noodig van de inwerking van den geest op het lichaam. Nagenoeg geen enkele lichamelijke stoornis verloopt zonder psychische beïnvloeding. De verplegende heeft altijd weer den patiënt te steunen, ook geestelijk. De verplegende zuster, die geen vooropleiding in deze richting gehad heeft, kan niet ten volle den patiënt van dienst zijn. Zooals voor de goede behandeling van geestelijke stoornissen door inwerking op het lichaam een algemeene opleiding vereischte is, moet omgekeerd ook voor de behandeling van lichamelijke aandoeningen de verplegende geschoold zijn in „psychische" behandeling. Eerst wanneer de verplegende naar alle kanten georiënteerd is, kan zijn werk waarlijk vruchtdragend zijn.

Sir Robert Armstrong, een der grootste geneesheeren in Engeland, die gedurende den oorlog ontzaglijke ervaring heeft opgedaan, heeft nader aangetoond, hoezeer het noodig is, dat de verpleging in het algemeen georiënteerd is op deze beide soorten ziekte.

Dit beginsel ontbreekt in dit ontwerp geheel.

Hiermede kom ik terug op wat ik den aanvang zeide.

Er is dus voor mij geen reden om mij over dit wetsontwerp, zooals het hier ligt, te verheugen, in dezen zin, dat iets zou worden bereikt, dat beantwoordt aan hetgeen thans geëischt mag worden. Ik geef toe, dat een stap in de goede richting wordt gedaan, maar ik hoop, dat de Kamer althans het amendement, in deze door ons gesteld, dat overeenkomt met de eischen van de verplegenden, zal aanvaarden.

Ik heb natuurlijk geen pogingen kunnen doen om door amendering het wetsontwerp te verbeteren, wat de opleiding in het algemeen betreft. Dat was een onmogelijkheid, maar wanneer in dit wetsontwerp het ééne diploma wordt vastgelegd, wordt daardoor een zeer belangrijke stap in de goede richting gedaan en wordt voor een groot deel voldaan aan de eischen van de vakvereeniging in deze.

Van verschillende zijden, o.a. ook door mevrouw Groeneweg, is gezegd, dat met de vakorganisaties overleg had plaats gehad. Ik heb dat ook in de stukken gelezen, maar, voor zoover mij bekend, is er slechts één vakorganisatie, n.l. „Nosokomos", want de Bond van Verplegenden, welke door den heer Scheurer is genoemd, is geen vakorganisatie — mevrouw Groeneweg erkent dat volledig — omdat de niet verplegenden, zooals de doctoren, daarin verreweg de overhand hebben.

Misschien zal mevrouw Groeneweg zeggen, dat ook nog bestaat de Centrale Bond van Ambtenaren, maar naar mijn meening kan die bond niet geacht worden zoo juist de meeningen en de vakeischen — niet in den engen zin van materiele belangen, maar van eischen van het verplegersvak — weer te geven als „Nosokomos", welke steeds aan de spits heeft gestaan voor de verbetering van de opleiding voor het verplegersvak en van de sociale positie van de verplegenden in het algemeen, en die, ofschoon klein gebleven door de ontzaglijke tegenwerking, welke zij helaas ook van de zijde van medische autoriteiten en van religieuze zijde heeft ondervonden, de eenige drijfkracht is gebleven onder de kringen der verplegenden. Ik ken alleen de eischen van „Nosokomos" en er zijn, voor zoover ik weet, ook geen andere; er zijn trouwens ook geen andere ter kennis van de Kamer gekomen.

Ten slotte beveel ik het amendement, door mij en anderen ingediend, bij de Kamer aan.

61ste VERGADERING. — 16 MAART 1921.

219. Wettelijke bescherming van het diploma voor ziekenverpleging.

(Voorzitter e. a.)

De Voorzitter: Ik hoor gedruisch op de publieke tribune. Ik verzoek de bezoekers zich te onthouden van teekenen van goed- of afkeuring, anders zal ik de tribune laten ontruimen.

De heer Ketelaar: Mijnheer de Voorzitter! In de eerste plaats wil ik opmerken, dat ook ik dit ontwerp nog slechts een bescheiden stap naar verbetering acht. Wij doen eigenlijk niets anders dan het instellen van een diploma en een teeken, dat door de verplegenden zal worden gedragen.

Hoe is nu de toestand? De verpleegsters komen in de ziekenhuizen, zowel in de gewone als in de krankzinnigen-gestichten, terwijl zij nog niets van ziekenverpleging afweten, als meisjes of jongelui van 17 à 18 jaar en worden dan zonder theoretische opleiding aan het verplegingswerk gezet. En dit is het groote bezwaar voor hen, die verpleegd worden. Wanneer wij hier spreken over de eischen, aan de opleiding van de verplegenden te stellen, doen wij dat dan ook in de eerste plaats met het oog op de patiënten.

Wat is nu vaak de praktijk? Een meisje moet een vak zoeken en in haar omgeving wordt er op gewezen, dat verpleegster wel een goed vak is. Dan wordt er een groote druk op haar uitgeoefend door de ouders, die willen dat zij geld zal verdienen, en zoo meldt zij zich dan aan bij een ziekenhuis. Zij beginnen allen zich aan te melden bij een gewoon ziekenhuis. Dan worden haar eenige zeer eenvoudige eischen van ontwikkeling gesteld, maar er wordt heelemaal niet over gesproken of zij eenig begrip hebben van wat verplegen eigenlijk is en wat dit later van haar zal eischen. Een aantal van degenen, die zich aanmelden, hebben echter toch nog een te geringe opleiding om in een gewoon ziekenhuis te kunnen worden opgenomen en dezen gaan zich dan veelal aanmelden bij een krankzinnigen-gesticht. Velen zouden de directeuren en geneesheeren liever niet aannemen, maar wie er maar even mee door kan, wordt aan het verpleegwerk gezet. Daarnaast wordt dan een cursus van eenige uren per week gegeven, en in drie jaren kan men zoo het volledige diploma voor krankzinnigenverpleging hebben. Maar dan blijft men daar niet. Velen hebben dan voldoende kennis om in een gewoon ziekenhuis te worden toegelaten, en het meeren-deel haast zich daarnaar te solliciteeren. De gestichten zien een groot aantal nooit terug, want in het ziekenhuis gaat men weer een diploma halen, om ten slotte maar liever in de vrije maatschappij als verpleegster te gaan.

M. i. moet er komen een theoretische vóóropleiding, zooals tegenwoordig bij een groot aantal vakken reeds plaats heeft, zelfs in de gewone ambachten. Men moet eerst eenige algemeene ontwikkeling hebben verkregen, alvorens met het vak zelf te kunnen beginnen.

Nu is dat niet in dit ontwerp te vinden, en het kan er inderdaad ook niet bij amendement in worden gebracht. Maar als de Minister daarvoor wil zorgen, kan hij op zijn begrooting gelden aanvragen voor de stichting of subsidieering van vakscholen, en hij zal dan zeker een gewillig oor bij een groot deel der Kamer vinden. Ik dring er daarom op aan, dat de Minister bij de begrooting voor 1922 zal overwegen, of de tijd nog niet is gekomen om aan de voorbereiding van één vakschool te beginnen; de andere komen dan vanzelf. Men zegge niet, dat dit „Staatsexploitatie” wordt, en spreke niet van die „akelige Staatsdiploma's”, want men heeft die ook immers voor de onderwijzers, doctoren, meesters in de rechten, en niemand meent dat die niet deugen.

Natuurlijk wil ik ook de gelegenheid openlaten, evenals in de nieuwe Onderwijswet, dat bijzondere scholen een diploma afgeven. Het diploma, dat de Minister in het wetsontwerp in uitzicht stelt, kan niet het goede zijn en daarom voel ik, met den heer van Ravesteijn, het meest voor een diploma dat alles omvat.

Mevrouw Groeneweg maakt daartegen bezwaar, omdat er zooveel takken van verpleging zijn. Maar zij weet toch, dat in de nieuwe Onderwijswet is vastgesteld één onderwijzers-akte, die omvat de vroegere hulpakte en de vroegere hoofd-akte, en waarvoor bovendien een zekere kennis van talen wordt vereischt. Daarnaast bestaat gelegenheid om de algemeene kennis van Fransch, Duitsch of Engelsch te verruimen en een

afzonderlijk diploma daarvoor te behalen. Als men dat wenscht, kan men hetzelfde doen in den vorm van aanteeke-ningen, zooals de Minister voorstelt in het wetsontwerp. Ik kan mij voorstellen, dat iemand, die het algemeene diploma voor ziekenverpleging bezit, zich bijzonder aangetrokken gevoelt bij voorbeeld tot de krankzinnigenverpleging, en dat diploma gaat behalen om bij voorbeeld hoofdverpleegster of adjunct-directrice aan die afdeling te kunnen worden. Dat is echter iets geheel anders dan de algeheele scheiding der diploma's die de Minister voorstelt. Ik voel dan ook voorloopig alles voor het amendement.

Mevrouw Groeneweg meent, dat men geen amendement moet indienen als men toch te voren weet dat het wordt verworpen. Ik heb eenige ervaring op dit gebied en ik heb hier, juist door de groep waartoe mevrouw Groeneweg behoort, tal van amendementen zien indienen waarvan men te voren wist, dat zij niet de minste kans hadden om te worden aangenomen, maar die alleen de stemmen zouden krijgen van het toen kleine groepje, nu de grootere groep, waartoe de voorstellers behoorden. Maar, ziede mevrouw Groeneweg, dat waren partij-amendementen. Neen, dat was lang niet altijd het geval. Men stelt hier herhaaldelijk amendementen voor, alleen om te laten zien dat wat men meermalen heeft betoogd ook praktisch in een wet kan worden belichaamd. Wanneer vandaag zulk een amendement verworpen wordt, ziet men vaak eenige jaren later de tijd gekomen, waarop het wordt aangenomen. Wanneer mevrouw Groeneweg niet begint met van tijd tot tijd amendementen in te dienen om de wenschen te verwezenlijken die zij heeft uitgesproken, dan zal zij bemerken dat zij in de Kamer niet veel bereikt.

Maar mevrouw Groeneweg had nog een ander argument, waarom zij geen amendement wilde indienen, en wel dit, dat men het in de kringen der verplegenden zelf er nog niet over eens was. Mijnheer de Voorzitter, ik zou willen vragen: is dat nu een argument?

Bij de Lager-onderwijswet hebben wij telkens amendementen van verschillende zijden gehad, waarmede een deel der onderwijsmenschen het niet eens waren, maar toch was dat geen reden om die amendementen niet in te dienen.

Wanneer aanstonds dit wetsvoorstel in stemming zal komen, zal ik er mijn stem aan geven. Wij zijn dan weer een stapje verder, zoodra deze wet zal zijn aangenomen. Maar ik betreure het toch, dat de Minister niet nu reeds wil zeggen: wij zullen de verschillende punten, die juist zijn, nu reeds in dit wetsontwerp neerleggen. Wij zouden dan reeds verder geweest zijn.

Wil de Minister hier en daar een overgangsbepaling maken, zooals bij de diploma's, dan is daar natuurlijk geen bezwaar tegen. Maar dan was de zaak ten minste al in de wet vastgelegd.

Ik zal mij niet mengen in het geschil tusschen de vakverenigingen. De stukken, door Nosokomos bij ons ingediend, lijken mij echter uitstekend gedocumenteerd toe. En nu doe het er niet toe, dat — zooals de heer Scheurer opmerkt — Nosokomos slechts weinig leden telt, en niet veel diploma's uitgeeft, het gaat bij mij om de zaak zelf.

Mijnheer de Voorzitter! U weet dat ik het woord pas gevraagd had bij art. 1 tot verdediging van mijn amendement. Heeft u er bezwaar tegen, dat ik dat thans meteen doe?

De Voorzitter: Ik zou zeer gaarne komen tot sluiting der algemeene beschouwingen.

De heer Ketelaar: Dan zwijg ik thans.

De heer van de Bilt: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal, overeenkomstig uw verlangen, zoo kort mogelijk zijn, maar toch wensch ik ook dezerzijds een woord van hulde te brengen aan de Regeering voor het indienen van dit wetsontwerp, dat naar onze meening in het belang der volksgezondheid moet geacht worden te zijn.

Dit wetsontwerp houdt rekening met de praktijk en zal ook daarom onze ziekenverpleging zeer ten goede komen.

219. Wettelijke bescherming van het diploma voor ziekenverpleging.

(van de Bilt e. a.)

Merkwaardig is wel, dat tegen het indienen van dit wetsontwerp zoo weinig geschreven is, en de oppositie feitelijk alleen gaat tegen het 2-diploma's-stelsel. Sommigen meenen dat er maar 1 diploma behoort te zijn.

Met mevrouw Groeneweg ben ik het eens, dat het gekozen stelsel nog zoo slecht niet schijnt te zijn, ook, wijl men in de kringen der belanghebbenden het hierover nog niet eens is.

Mevrouw Groeneweg is van meening, dat men wellicht na jaren het 1-diploma-stelsel zal krijgen. Ik geloof niet dat dat het geval zal zijn en ik acht het ook niet noodig.

Uit de toelichting ter verdediging van dat 1-diploma-stelsel meen ik te moeten opmaken, dat het de bedoeling was om op dat algemeene diploma aantekeningen te houden, bijv. voor tuberculoseverpleging, schoolhygiëne en dergelijke.

Zoo zou zij ook de aantekening willen hebben voor krankzinnigenverpleging, maar ik wensch er toch op te wijzen, dat deze verpleging in de verste verte niet te vergelijken is met de verpleging voor schoolhygiëne, tuberculose, enz. Ik meen ook, in tegenstelling met den heer van Ravesteijn, dat de psychiater wel ook is geneesheer, maar dat zijn studie in een heel andere richting gaat en hij deze direct reeds na zijn artsexamen inslaat.

Er is beweerd, dat op het diploma van krankzinnigenverpleging een zeker stempel van minderwaardigheid drukt. Dit komt misschien, omdat het diploma gemakkelijker te verkrijgen is en eenvoudiger, maar dat dit daaraan zou zijn toe te schrijven, dat het eene ressorteert onder Binnenlandse Zaken in plaats van onder Volksgezondheid bij Arbeid, is niet wel aan te nemen.

Thans het Staatsexamen. Wij zijn geen bewonderaars van Staatsexamen voor ziekenverpleging en meenen, dat de tot hiertoe gevolgde weg steeds nog de beste is. Zeker, een theoretische kennis is noodig, maar een veel gewichtiger element bij de ziekenverpleging is de opofferingsgezindheid en met alle respect voor het werk van de verpleegsters en verplegers in het algemeen, meen ik, dat ten deze onze kloosterzusters in elk opzicht de vergelijking kunnen doorstaan en ik zou den heer van Ravesteijn dan ook wel willen zeggen, dat hij zich niet ongerust behoeft te maken, want dat in de toekomst wel zal blijken, dat deze voor ziekenverpleging uiterst superieure krachten wel zullen blijven bestaan, juist omdat de opofferingsgezindheid ten grondslag ligt aan de verpleging door de religieuzen. Ik zeg dit alleen, omdat ik meen, dat bij de examens buiten de theoretische kennis ook gelet dient te worden op dezen factor, en wel in het belang van de verpleegden.

Ik wil volstaan met deze verklaring: wij zullen niet meegaan met hen, die één diploma nemen voor de geheele groep, en, wat de Staatsbemoeijing betreft, daar zijn wij tegen, omdat zij niet zal kunnen geven wat in de particuliere gestichten wordt bereikt.

De heer Schokking: Mijnheer de Voorzitter! Ik was niet voornemens aan deze algemeene beraadslaging deel te nemen, maar hetgeen door den heer van Ravesteijn is gezegd, noopt mij tot een enkel woord van verweer. Reeds bij interruptie heb ik de juistheid van zijn beweringen betwist, maar ik wensch het daarbij niet te laten. Bepaaldelijk wat die geachte spreker heeft gezegd omtrent het drukken van de eischen, welke aan verplegers en verpleegsters worden gesteld, van de zijde van de particuliere, inzonderheid de religieuze gestichten, moet ik als onjuist afwijzen. Ik zeg niet, dat de toestand bij de particuliere gestichten in elk opzicht is zooals wij dien zouden wenschen; maar, wanneer de voorstelling wordt gegeven als zou door het bestaan van particuliere gestichten het brengen van het verplegend personeel op een hooger peil worden tegengegaan, dan moet ik daartegen met kracht opkomen. Ik waag het eerder de stelling uit te spreken, dat, als deze zaak alleen van Staatswege werd geleid, het blijken zou, dat dan eerst door het uniforme en dwingende, dat nu eenmaal alles kenmerkt, wat de Staat doet, het peil zou worden gedrukt, inzonderheid wat het persoonlijke betreft, dat zich hier zoo sterk doet gelden.

(Schokking.)

In elk geval is het bij de particuliere gestichten niet om een drukken, wel een verheffen van het peil te doen. En het zal den heer van Ravesteijn moeilijk vallen het tegendeel niet te beweren, maar te bewijzen. Ten aanzien van de Protestantsch-Christelijke gestichten, waarmede ik uiteraard beter bekend ben dan met de Roomsch-Katholieke, verklaar ik dit althans met de grootste vrijmoedigheid. Ten overvloede heb ik mij nog eens even vergewist bij de hoofdzuster van het Diaconessenhuis hier in den Haag, die mij op mijn vraag naar de opvatting daar omtrent de eischen antwoordde, dat deze in plaats van gedrukt juist hooger gesteld werden. Men dringt daar niet aan op het behalen van het diploma binnen zekeren tijd, maar laat een tijdruimte van 6 à 7 jaren voor het verkrijgen daarvan, zoodat bij het uitreiken van het diploma de verplegenden aan hogere eischen voldoen dan elders. Indien er aan die gestichten wel eens moeite wordt ondervonden met het verkrijgen van voldoende geschikt personeel en dientengevolge ook de werktijden wat lang zijn, dan vindt dat mede hierin zijn grond, dat men de eischen liefst niet verlaagt. Trouwens, dezer dagen las ik, dat men in de gemeentelijke ziekenhuizen in Amsterdam de werktijden weer heeft moeten verlengen, wilde men de zieken niet zonder hulp laten liggen. Men behoeft waarlijk niet aan de particuliere gestichten het verwijt te richten, dat zij de eischen lager zouden stellen, maar er is in het algemeen een tekort aan roeping en toewijding, welke op dit gebied inzonderheid worden gevraagd.

Want wel meen ik verder te moeten opmerken, dat omtrent de opvatting van de eischen voor de opleiding blijkbaar een groot verschil bestaat tusschen den heer van Ravesteijn en mij. Terwijl hij allen nadruk legt op de opleiding aan een vak-school, is de vraag naar mijn oordeel van veel meer belang of er naast de theoretische opleiding niet te gelijker tijd een praktische oefening zal zijn om met de zieken te leeren omgaan. Dit laatste kan moeilijk worden geleerd in een vak-school en evenmin kan er worden geconstateerd of de daarvoor noodige capaciteiten aanwezig zijn. De geschiktheid voor de ziekenverpleging kan slechts worden verkregen in de praktijk van het verplegen zelf. Bovendien, als ik den heer van Ravesteijn hoor over het programma van eischen waaraan voldaan moet worden, vraag ik mij af of hij daarbij opleiding tot verplegers en verpleegsters op het oog heeft of een tot halve doctoren en doctoressen. Hoe de heer van Ravesteijn, die de kunst verstaat om bij alles het klassestandpunt te pas te brengen voor hetgeen hij wenscht, intusschen een beroep kan doen op Noord-Amerika, ontgaat mij, want tot heden heb ik nog niet vernomen, dat men in de Vereenigde Staten reeds algemeen tot het klassestandpunt van dien geachten afgevaardigde is gekomen; eer meen ik, dat er daar in sommige opzichten een scherper klassentegenstelling wordt gevonden dan hier.

Natuurlijk is het noodig, dat de verplegenden een voldoende algemeene ontwikkeling hebben en zooveel weten van de samenstelling van het menschelijk lichaam en de ziekteleer, dat zij in staat zijn de wenken van den geneesheer te kunnen begrijpen en opvolgen.

Maar wanneer hun opleiding gelijk moet worden aan die der doctoren, zou ik zeggen: schaf dan het instituut van verplegenden maar af en laat men alleen hebben doctoren en doctoressen, die niet slechts komen voor het onderzoek, om de diagnose te stellen en raad te geven, maar die ook in de ziekenkamer blijven.

Ik vrees echter, dat daarvan de zieken eerst recht de dupe zouden worden. Neen, wanneer we willen voldoen aan de behoefte, dat de zieken niet alleen een dokter hebben, maar ook een verpleger of verpleegster, om hen zoo noodig te verzorgen en den dokter omtrent hun toestand in te lichten, dan moet er worden gezorgd, dat er een voldoende aantal verplegenden is.

Wat nu de keus betreft tusschen hetgeen het amendement wil en het regeeringsvoorstel, wil ik met een enkel woord zeggen, dat ik de voorkeur aan het laatste geef. Als wij het stelsel van het amendement volgen, krijgen wij een van beide: of er moet een zoodanige uitgebreide studie worden gemaakt, dat de toevloed van voldoende geschoold personeel

219. Wettelijke bescherming van het diploma voor ziekenverpleging.

(Schokking e. a.)

kleiner in plaats van grooter wordt en dat alzoo niet kan worden volstaan aan de behoefte, of men zal de hand lichten met de eischen, zoodat men krijgt verplegers wel met een algemeen diploma, doch zonder de speciale bekwaamheid voor kraamvrouwen- en inzonderheid krankzinnigenverpleging. Specialiseering is wenschelijk en daarom verdient het stelsel van het wetsontwerp de voorkeur boven de amendementen.

De heer Aalberse, Minister van Arbeid: Mijnheer de Voorzitter! Het is mij aangenaam te kunnen constateeren, dat dit wetsontwerp aan beide zijden in deze Kamer krachtige instemming heeft mogen vinden. Ik dank de verschillende sprekers, die daarvan hebben blijk gegeven, zeer voor dien steun.

Bij deze algemeene beschouwingen is vooral naar voren gekomen de vraag, of er zal zijn één algemeen diploma, zoo noodig met enkele speciale aantekeningen, dan wel twee algemeene diploma's: een voor de zieken- en een voor de krankzinnigenverpleging, eveneens met gelegenheid voor aantekeningen.

In de Memorie van Toelichting en uitvoeriger in de Memorie van Antwoord heb ik uiteengezet, waarom m. i. aan twee diploma's moet worden vastgehouden.

Theoretisch zou men inderdaad kunnen zeggen, dat één algemeen diploma het ideaal is, en dat men zich daarna kan gaan specialiseeren, maar practisch heeft men bij de ziekenverpleging te doen met lichamelijke zieken, dus met gewone patiënten, doch bij de krankzinnigenverpleging met personen, die veelal lichamelijke gezond zijn, doch alleen geesteskrank zijn. Daarom heb ik op advies van de overgrote meerderheid van hen, die in deze zijn gehoord, gemeend, dat deze zaak moet blijven zooals zij hier is gegroeid: het tweevoudige diploma. Maar verder wilde ik ook niet gaan. Want in het Voorlopig Verslag — ik heb er thans geen echo meer van gehoord, integendeel — was aangedrongen op een derde algemeen diploma, nl. voor de kraamvrouwenverpleging. Daar stond de zaak anders, want behalve de kennis van gewone ziekenverpleging heeft men dan noodig de kennis van de kraamvrouwen- en zuigelingenverzorging. Daarom meende ik te kunnen volstaan met een diploma ziekenverpleging en een aantekening voor kraamverpleging. Ik geloof, dat dit practisch is en, ook voor ieder niet-deskundige, logisch gedacht.

Mijnheer de Voorzitter! Aangekondigd is een stel amendementen, waarvan ik den tekst voor enkele minuten op mijn tafel heb gevonden, die in de plaats van het dubbele stelsel het eene algemeene diploma in de wet zullen brengen. Nu daarover reeds is gesproken wil ik de Kamer niet in het onzekere laten; het kan ook leiden tot bekorting van het debat. Dat stelsel past niet in het wetsontwerp en, mede namens mijn ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken, die de Memorie van Antwoord mede heeft ondertekend, juist met het oog op de regeling van het diploma voor de krankzinnigenverpleging, moet ik mededeelen, dat wij na aanneming van deze amendementen geen prijs zouden stellen op de verdere behandeling van dit wetsontwerp.

Mijnheer de Voorzitter! Hetgeen de heer Ketelaar zeide over de opleiding, heb ik niet met instemming gehoord.

Ik veronderstel, wanneer de geachte afgevaardigde zijn rede in de *Handelingen* naleest, dat hij zal ontdekken, dat hij zich anders heeft uitgedrukt dan hij het bedoelde. Toen ik de regeling van deze materie begon, stond ik daartegenover met een huivering van eerbied voor de mannen en vrouwen onder ons, die hun leven wijden aan de verpleging van zieken. Mijn ervaring is, dat de groote meerderheid van hen daartoe komt uit liefde, uit innerlijken aandrang, en dat voor de overgrote meerderheid de economische omstandigheden, die daaraan verbonden zijn, bijkomstig zijn. Daarom spreek ik u, dat uit de rede van den heer Ketelaar een gansch andere toon klonk. Hij deed het voorkomen, alsof iemand die ook een baantje moet hebben, naar een ziekenhuis gaat om verpleegster te worden. Goddank, zoo staat het in ons land niet. Ik ben overtuigd, dat ook voor hen, voor wie

(Minister Aalberse e. a.)

de economische omstandigheden waaronder zij werken niet onverschillig zijn, wat volstrekt geen schande is, die een behoorlijk economisch equivalent willen ontvangen om in hun onderhoud te voorzien, het punt van uitgang toch is de drang des harten, om de lijdende menschheid te helpen. Daarbij komen voor een groep personen, die ook onder dit wetsontwerp vallen, nog overwegingen van godsdienstigen aard, die dus op looger niveau staan, wat voor mij een reden te meer was om bij deze regeling voorzichtig te zijn en met ingrijpen niet verder te gaan dan strikt noodzakelijk is.

Er is nog gesproken over de instelling van een Staatsdiploma. Ik heb reeds bij de eerste begroting die ik de eer had in deze Kamer te verdedigen, gezegd, dat dit het laatste is, waartoe ik noodgedwongen zou komen.

Ik meen dat het veel beter is, indien wij ons aanpassen bij hetgeen reeds in de practij is gegroeid en dit laten voortleven. Wanneer wij in dit wetsontwerp de diploma's erkennen die reeds door verschillende vereenigingen zijn ingesteld, wanneer wij door het geven van subsidies voor de opleiding van verpleegsters daardoor niet alleen aanmoedigen, maar ook eenige zeggingschap krijgen over deze opleiding, en bovendien door de erkenning der diploma's in dit wetsontwerp het recht krijgen van Regeeringswege in deze examencommissies gedelegeerden te benoemen, die toezicht er op houden dat het examen serieus is, dan geloof ik, dat wij daarbij zoover mogelijk gaan om deugdelijke waarborgen te krijgen.

Maar verder moeten wij er niet gaan. Wij moeten veel liever laten voortleven wat in het maatschappelijke leven zonder wettelijke regeling reeds is bereikt.

Ten slotte is aangeroerd de vraag, of de krankzinnigenverpleging eigenlijk niet van Binnenlandsche Zaken behoort te worden overgebracht naar het Departement van Arbeid, onder de afdeling Volksgezondheid.

Ofschoon ik meen niet naar buitengewoon veel meer werk te moeten verlangen, zal deze overbrenging niet op tegenstand bij mij stuiten.

Ik geloof hiermede te kunnen volstaan en sluit mij gaarne aan bij wat andere sprekers hebben gezegd ter weerlegging van enkele bestreden punten bij dit debat.

De algemeene beraadslaging wordt gesloten.

Beraadslaging over artikel 1, luidende:

„1. De bevoegdheid den titel van verpleger of verpleegster met of zonder nadere aanduiding of toevoeging te voeren, komt, behoudens het bepaalde bij artikel 5 en artikel 8, slechts toe aan hen, wien overeenkomstig het bepaalde bij en krachtens deze wet een diploma van verpleger of verpleegster is uitgereikt.

2. Dit diploma kan gelden, hetzij voor de gewone ziekenverpleging, in welk geval het als diploma A wordt aangeduid, hetzij voor de verpleging van zenuwzieken en krankzinnigen, in welk geval het als diploma B wordt aangeduid.”

waarop zijn ingediend de volgende amendementen:

I. een, door de heeren van Ravesteijn, Kruyt, Ketelaar, Abr. Staalman, Otto, de Muralt, Teenstra, Ter Hall, van Berestejn en Oud (Stuk n°. 9), strekkende om in lid 2 achter „dit diploma” te lezen: „geldt voor alle ziekenverpleging”;

II. een, van de heeren Teenstra en Ketelaar (Stuk n°. 8), strekkende om in lid 2 achter „ziekenverpleging” in te voegen de woorden: „met inbegrip der kraamverpleging”.

De heer Ketelaar verkrijgt het woord ter toelichting van zijn amendement en zegt: Mijnheer de Voorzitter! Het amendement dat ik met den heer Teenstra heb ingediend, houdt in, om het eene diploma voor de eigenlijke ziekenverpleging ook te doen geldig zijn voor de kraamverpleging.

219. Wettelijke bescherming van het diploma voor ziekenverpleging.

(Ketelaar e. a.)

Om dat duidelijk te doen uitkomen, wijzig ik mijn amendement onmiddellijk zoo:

„voor de verpleegsters met inbegrip der kraamverzorging”.

Ik heb dat amendement ingediend niet omdat ik vreesde dat tegen het algemeene diploma veel bezwaren zouden worden aangevoerd en dit stelsel in de Kamer geen meerderheid zou vinden, maar omdat ik de kraamverpleging van zulk een groot gewicht acht en de Minister zelf in zijn antwoord heeft erkend, dat die eigenlijk een aanvulling is van de eigenlijke ziekenverpleging.

Verschillende personen hebben mij verzekerd, dat in 2, ten hoogste 3 maanden iemand, die de opleiding voor gewone ziekenverpleging heeft gevolgd, die bevoegdheid voor kraamverpleging zou kunnen krijgen.

Nu wenschen wij een zoo goed mogelijke ziekenverpleging over het gansche land en vooral ook een goede verzorging van de kraamverpleging. Een groot getal ziekenverpleegsters blijven niet in de ziekenhuizen, maar gaan als wijkverpleegster of op een andere manier werken en nu vind ik het in het belang van ons toekomstige volk, vooral op het platteland en in de achterbuurten der groote steden, dat de wijkverpleegsters de bevoegdheid hebben ook op te treden, wanneer er een kleintje komen moet of gekomen is.

Daarom hopen de voorstellers, dat de Minister niet het onaannemelijk zal uitspreken over dit amendement, gelijk hij dit deed over het amendement van den heer van Ravesteijn c. s., en meenen zij, dat door aanneming een stap in de goede richting zal zijn gedaan.

De Voorzitter: De heer Ketelaar heeft, mede namens zijn medevoorsteller, het amendement gewijzigd, zoodat het thans strekt om in lid 2 achter „ziekenverpleging” in te voegen: „, voor de verpleegsters met inbegrip der kraamverpleging”.

Het amendement wordt ondersteund door de heeren Oud, Ter Hall en Kruyt en maakt mitsdien een onderwerp van beraadslaging uit.

De heer Kruyt verkrijgt het woord tot toelichting van het amendement en zegt: Mijnheer de Voorzitter! Na de volledigheid van den heer van Ravesteijn kan ik bij de toelichting van dit amendement kort zijn.

Ik wil echter verklaren, dat noch de heer van Ravesteijn, noch ik er toe te krijgen zijn het in te trekken.

Tot korte aanbeveling wensch ik er op te wijzen, dat hier gepleit wordt voor één diploma in plaats van voor beide, door een vakvereniging, zonder dat deze daarbij eenig materieel voordeel zou hebben. Het mag op den Minister en op de Kamer wel eenige indruk maken, dat wat door deze vakvereniging „Nosokomos” wordt voorgestaan niets anders beoogt dan het belang der ziekenverpleging en dat van de verpleegden. Wordt ons amendement aangenomen — dat is ook de diepere ondergrond van de indiening — dan zal daarmee een stap gezet zijn in de richting van de begeerde vakscholen. Niemand behoeft zich beangst te maken, dat daarmee iets onbesuisds gebeurt, integendeel, die scholen zullen niet direct ingericht worden; men zal ruimte van tijd krijgen om na te gaan hoe zij in de toekomst zullen moeten worden ingericht. Men moet dat diploma alleen beschouwen als een spoorslag in de goede richting, waarover men het in de medische wereld meer en meer eens wordt, nl. dat verpleging van lichaam en ziel niet is te scheiden, m.a.w., dat de psychophysische behandeling niet een terrein is, vanwaar de verpleegster bij eerste opleiding moet worden geweerd. Er wordt altijd beweerd, dat de verpleegster de steun van den arts moet wezen. Welnu, zal de arts in een theoretisch en praktisch onderlegde en ruim ontwikkelde verpleegster steun vinden, zal die gewenschte samenwerking worden verkregen, dan dient te worden voldaan aan onzen eisch, die een goede verpleging bevordert.

Wij trekken het amendement niet in. Als het wordt verworpen, zal de geschiedenis ons in deze toch in het gelijk

(Kruyt e. a.)

stellen, gelijk dat ook het geval is geweest met de vereeniging „Nosokomos” ten aanzien van de eischen, voor welke zij 20 jaren lang heeft gestreden.

Door tien leden ondertekend, maakt het amendement van rechtswege een onderwerp van beraadslaging uit.

De Voorzitter: De Kamer moet bij ieder amendement er aan denken, dat de mogelijkheid bestaat dat het wordt aangenomen. Wanneer dit gebeurde zou het tweede lid komen te luiden:

„Dit diploma geldt voor alle ziekenverpleging, hetzij voor de gewone ziekenverpleging, in welk geval het als diploma A wordt aangeduid, hetzij voor de verpleging van zenuwzieken en krankzinnigen, in welk geval het als diploma B wordt aangeduid.”

Dit kan de bedoeling natuurlijk niet zijn.

De bedoeling van de voorstellers moet zijn, lid 2 te doen luiden:

„Dit diploma geldt voor alle ziekenverpleging.”

Wijzig de heer Kruyt het amendement dan aldus, mede namens zijn medevoorstellers?

De heer Kruyt: Ja, Mijnheer de Voorzitter! Maar dit was reeds de bedoeling.

De Voorzitter: Die bedoeling moet uit het voorstel zelf blijken. Het amendement is derhalve thans gewijzigd zooals ik aangaf.

De heer Scheurer: Mijnheer de Voorzitter! Een enkel woord over het amendement van den heer Ketelaar, waarvan, als ik het goed begrepen heb, de strekking is, dat een verpleegster alleen dan het diploma A kan ontvangen, wanneer zij ook de opleiding voor kraamverpleging heeft genoten. Het is geen principieel amendement, toch heb ik er eenige praktische bezwaren tegen. Het is absoluut niet noodig, dat men, om het diploma A te kunnen krijgen, ook onderwijs voor de kraamverpleging moet hebben gevolgd. De heer Ketelaar wees wel op het belang in verband met de wijkverpleging, maar slechts een zekere categorie van verpleegsters gaat zich, na eenigen tijd in de ziekenhuizen te hebben gewerkt, aan de wijkverpleging wijden. Dus alleen voor een kleine categorie zou het stellen van dien eisch in bijzonderen zin te verdedigen zijn. Toch begrijp ik dit amendement niet, omdat de Minister door zijn wetsontwerp volledig de gelegenheid geeft aan iemand, die diploma A heeft, daarbij aantekening voor de kraamverpleging te krijgen. Gesteld, dat een gemeente een wijkverpleegster wenscht, die ook bekwaam is voor kraamverpleging, dan zal zij eenvoudig vragen een verpleegster met diploma A en aantekening voor kraamverpleging. Waarom zal nu dit examen onnoodig worden verzwaaard en tal van verpleegsters onnoodig gedwongen worden de opleiding ook voor kraamverpleegster te volgen. Ik meen, dat dit niet noodig is en op praktische bezwaren zal stuiten.

Met het amendement van den heer van Ravesteijn kan ik mij niet vereenigen. Het gaat geheel en al buiten de bedoeling van dit ontwerp, dat alleen is een goede regeling van den bestaanden toestand.

Mevrouw Groeneweg: Mijnheer de Voorzitter! Het amendement van den heer Ketelaar is eenigszins gewijzigd, doordat hij heeft medegedeeld niet te bedoelen dat ook mannen zouden moeten worden bekwaamd in de kraamverpleging. Zooals het amendement oorspronkelijk luidde was dit er bij inbegrepen. Zoo krijgen wij dus reeds, bij aanneming van het amendement, tweërlei diploma, wat ingaat tegen het door den heer Teenstra verdedigde stelsel van één algemeen diploma. Maar bovendien ben ik het eens met den heer Scheurer, dat de aantekening voor wijkverpleegster kan behaald wor-

64ste VERGADERING. — 16 MAART 1921.

219. Wettelijke bescherming van het diploma voor ziekenverpleging.

(Groeneweg e. a.)

den door wie deze noodig hebben. Het is toch absoluut onnoodig, dat vele vrouwen, die nooit van plan zijn in de kraamverpleging te gaan, deze bevoegdheid behalen. Het terrein, waarop verpleegsters te werk worden gesteld, breidt zich meer en meer uit, bijv. in fabrieken en scholen en voor bestrijding van tuberculose. Ik vraag mij bijv. af, wat een vrouw, die bij het onderwijs is en pedagogischen aanleg heeft en schoolverpleegster wenscht te zijn, moet doen met een diploma als kraamverpleegster.

Natuurlijk ben ik het er mede eens, dat het verkeerd is dat zoogenaamde kraamverzorgsters zich uitgeven voor verpleegsters. Dit kan worden voorkomen door bekend te maken en er bij herhaling de aandacht op te vestigen, dat niemand het recht heeft zich kraamverpleegster te noemen die geen aantekening daarvoor op haar diploma heeft. Inderdaad kan de gemeente bijv. daaraan veel doen door geen wijkverpleegsters zonder aantekening te benoemen. Dat moet dus onder de aandacht van gemeenteraden, instellingen e.d. worden gebracht.

En wat het tweede amendement betreft, daarvoor geldt hetzelfde in nog veel sterker mate. Men kan inderdaad niet een groote groep van vrouwen op deze manier onnoodig zwaar belasten. Maar bovendien is dit artikel geen belemmering voor wat men wil. De Minister heeft toegegeven, dat de tijd kan komen, dat voor krankzinnigenverpleging een aantekening op het algemeen diploma wordt gegeven; dat is voor mij het ideaal. Maar wat hier wordt voorgesteld is niet in het belang van de verpleging en van de patiënten.

De heer Aalberse, Minister van Arbeid: Mijnheer de Voorzitter! Op de gronden, door mij reeds bij de algemeene beschouwingen aangevoerd, blijft het amendement van Ravensteyn, ook na de redactieverbetering, voor mij onaannemelijk.

Ook tegen aanneming van het verbeterde amendement van de heeren Ketelaar en Teenstra — zonder welke redactiewijziging het absoluut onaannemelijk was — blijven zeer ernstige bezwaren bestaan; ik sluit mij te dien aanzien geheel aan bij het gesprokene door dr. Scheurer en mevrouw Groeneweg. Wij moeten vooral oppassen voor een te groote verzwaaring van de opleiding voor het diploma; wij staan voor een groot tekort aan mannelijk en vrouwelijk verplegend personeel en het zou kortzichtig zijn, dat tekort door een te groote voorliefde voor een volmaakte opleiding nog te vergroeten! De voorstellers achten het een quaestie van hoogstens 3 maanden, maar zoo is het niet. Voor de aantekening voor kraamverpleging wordt een opleiding van één jaar gevorderd. Volgens de deskundigen die ik geraadpleegd heb staat dit vast. Misschien bedoelt men de eischen voor kraamverpleging lager te stellen dan thans, maar dat zou zeker ongewenscht zijn, immers een teruggang.

Wanneer alle verpleegsters de aantekening voor kraamverpleegster behalen, zullen slechts weinigen onmiddellijk in de kraamverpleging gaan. De anderen zullen misschien na jaren en jaren in de algemeene verpleging te zijn geweest, als zij op het platteland komen, toch in de kraamverpleging gaan, terwijl zij de geheele opleiding al lang vergeten hebben, en daarin steekt een groot gevaar. In mijn stelsel geschiedt dat niet, want het ligt voor de hand, dat degenen, die de aantekening voor kraamverpleging behalen, zich in den regel onmiddellijk en bij voortduring alleen aan de kraamverpleging zullen wijden.

Er zijn nog andere bezwaren. Voor verschillende orden van geestelijke zusters, die naar wij hopen dit diploma zullen behalen, zou het een bezwaar zijn als daaraan verbonden werd de verplichting om opgeleid te worden in een kliniek voor kraamvrouwenverpleging.

Ik geef toe, dat het gewenscht is kraamverpleegsters te hebben op het platteland. Daaruit volgt echter niet, dat men alle verpleegsters tot kraamverpleegsters moet opleiden, doch alleen, dat men bij het aanstellen van wijkverpleegsters in dorpen bij voorkeur verpleegsters met de aantekening voor wijkverpleegster moet nemen.

Mijnheer de Voorzitter! Er zijn dus tegen het amendement zoodanige bezwaren, dat ik de Kamer ernstig moet ontraden dit amendement aan te nemen.

(Teenstra e. a.)

De heer Teenstra: Mijnheer de Voorzitter! Met de argumentatie van den Minister ten aanzien van het amendement van de heeren Kruyt en van Ravensteyn ben ik het niet eens. Het komt mij voor dat de Minister, zooals ook in de Memorie van Antwoord is geschied, soms verwacht verpleging van zenuwzieken en verpleging van krankzinnigen. Er bestaat een veel nauwer verband tusschen zenuwziekten en lichamelijke ziekten dan tusschen krankzinnigheid en lichamelijke ziekten. Het betoog van den Minister, dat men de beide diploma's streng gescheiden moet houden, geldt dus niet zoozeer voor zenuwziekten als voor krankzinnigheid. Intusschen, nu de Minister het amendement onaannemelijk heeft verklaard, spreekt het vanzelf dat ik, die de wet wil helpen tot stand brengen, tegen het amendement zal stemmen. Deze wet brengt eenige verbetering maar geen groote verbetering en doet feitelijk niet anders dan vastleggen wat historisch geworden is.

Nu verwondert het mij dat de Minister zich tegen dit amendement van mij en den heer Ketelaar verzet, wat toch naar mijn meening bij aanneming een stap vooruit zou betekenen. Ik heb vooral het oog op de wijkverpleging en op de zusters die langzamerhand in alle dorpen komen door het Groene Kruis, de gemeente of allerhands instellingen.

Die zusters hebben niet de bevoegdheid tot de kraamverpleging en nu zegt de Minister wel: daar kan de gemeente veel aan doen, maar hij zegt ook, dat die zusters die die bevoegdheid hebben, er haast niet zijn. Wat kan dan de gemeente er aan doen?

Men krijgt nu ten plattelande zusters die geen bevoegdheid hebben om kraamverpleging waar te nemen, maar het toch doen. Het is dus gewenscht dat zij die bevoegdheid verkrijgen. Nu zegt mevrouw Groeneweg wel herhaaldelijk: er zijn een aantal zusters die niet het voornemen hebben om in de wijkverpleging te gaan. Maar weten die zusters dat altijd vooruit? Wat belet haar, om, indien zij, bij voorbeeld bij de schoolverpleging, geen voldoening vinden, bij de wijkverpleging te gaan? Dan halen zij die aantekeningen, zegt mevrouw Groeneweg alweer, maar op gevorderden leeftijd gaat dat niet zoo gemakkelijk meer en is het niet aangenaam nogmaals leerlinge te worden.

De Minister meent dat het gemakkelijk zal zijn om die kraamverpleegsters te krijgen, maar ik betwijfel dat. Ik meen dat de opleiding voor verpleegsters ook tevens moet zijn een opleiding voor kraamverpleegsters. Dit argument van den Minister is dus niet steekhoudend.

Ik meen dus dat het in het belang der wijkverpleging en de verpleging in de dorpen is, om dit amendement niet af te stemmen.

De Minister heeft ook nog een speciaal Katholiek argument gebruikt; ik kan dat argument niet beoordeelen, doch men heeft van deskundige zijde mij verzekerd, dat dit bezwaar denkbeeldig was. Hoe dit zij, ik hoop, dat men ons amendement zal aannemen.

De heer Kruyt: Mijnheer de Voorzitter! Een enkel woord tot slot. De Minister heeft nogmaals verklaard, dat het amendement verwerpelijk is en in koor zijn de andere sprekers terstond mee gaan zingen.

Mij verbaast dat niet. Ik weet, dat menschen met democratische allures, aanhangers van een democratie, die niet het alles overheerschende volksbelang tot inhoud heeft, voor dergelijke ministerieele afweergebaren terstond uit den weg gaan.

Mevrouw Groeneweg had in eerste instantie voor ons amendement lof, maar bracht daartegen in, dat het nu nog niet de tijd daarvoor was.

In tweede instantie komt mevr. Groeneweg verklaren, dat het niet noodig is en dat het twee-diploma's-stelsel geen belemmering is voor de vakschool.

Neen, Mijnheer de Voorzitter, dit weet ik ook wel, maar de zaak is, dat het er geen bevordering voor is en waar wij juist de vakschool naar voren hebben gebracht als gewenscht instituut voor de elementaire ontwikkeling der verplegenden

(Kruyt e. a.)

— wat ook mevr. Groeneweg niet ontkennen kan — zijn haar beide redeneeringen met elkaar in tegenspraak.

Waar ik dus meen, dat deze stap in de richting van de vakschool de goede stap is, beveel ik dit amendement aan.

De Voorzitter: Ik geef thans het woord aan de Commissie van Rapporteurs, om haar gevoelen over de ingediende amendementen mede te deelen.

De heer van den Tempel, voorzitter van de Commissie van Rapporteurs: Mijnheer de Voorzitter! De Commissie ontraadt eenstemmig de aanneming van het amendement van den heer Ketelaar c. s.

Hetzelfde geldt voor het amendement van den heer van Ravesteijn c. s., maar ten opzichte van dit laatste wenscht zij nog een enkele opmerking te maken.

Dit amendement in verdedigd op grond van de wenschelijkheid van een bredere vooropleiding voor de verplegenden. Nu zijn wij daarvan natuurlijk zeer overtuigde voorstanders, maar wij wenschen te doen opmerken, dat die opleiding volstrekt niet zou worden bevorderd door aanneming van het amendement van Ravesteijn. Daardoor zou toch alleen worden bereikt, dat het diploma B voor de verpleging van zenuwzieken en krankzinnigen zou komen te vervallen, maar daaruit zou volstrekt niet voortvloeien, dat de vooropleiding de algemeene ontwikkeling, gunstig zou worden beïnvloed.

De beraadslaging wordt gesloten.

De amendementen komen in stemming.

Het amendement van den heer van Ravesteijn c. s. wordt met 64 tegen 1 stem verworpen.

Tegen hebben gestemd de heeren van Ryckevorsel, van de Laar, Bakker, Colijn, J. ter Laan, Otto, Hugenholtz, de Jonge, Heemskerk, van der Molen, van Zadelhoff, Treub, Poels, Ketelaar, mevrouw Groeneweg, de heeren Weitekamp, Rutgers, Engels, van den Tempel, Gerretson, K. ter Laan, van Vuuren, Reijmer, Schokking, Ter Hall, Oud, Marchant, Bongaerts, de Wilde, Deckers, Teenstra, Henri Hermans, van Schaik, Zijlstra, van Rijzewijk, van Beresteyn, Stulemeijer, Swane, Nolens, Kolkman, de Groot, Rink, Sannes, Ossendorp, Abr. Staalman, van de Bilt, Arts, Smeenk, Wintermans, Beumer, van der Voort van Zijp, Duymaer van Twist, Ruggé, Scheurer, de Kanter, Schouten, Brautigam, van Veen, van Dijk, van Sasse van Yssel, Dresselhuys, de Monté ver Loren, Bulten en de Voorzitter.

Vóór heeft gestemd de heer Kruyt.

Het amendement van de heeren Ketelaar en Teenstra wordt met 55 tegen 8 stemmen verworpen.

Tegen hebben gestemd de heeren Gerretson, K. ter Laan, van Vuuren, Reijmer, Schokking, Bongaerts, de Wilde, Deckers, Henri Hermans, van Schaik, Zijlstra, Stulemeijer, Swane, Nolens, Kolkman, de Groot, Rink, Sannes, Ossendorp, van de Bilt, Arts, Smeenk, Wintermans, Beumer, Duymaer van Twist, Ruggé, Scheurer, de Wijkerslooth de Weerdesteijn, de Kanter, Schouten, Brautigam, van Veen, van Dijk, van Sasse van Yssel, Dresselhuys, de Monté ver Loren, Bulten, van Ryckevorsel, van de Laar, Bakker, Colijn, J. ter Laan, Hugenholtz, de Jonge, Heemskerk, van der Molen, van Zadelhoff, Treub, Poels, mevrouw Groeneweg, de heeren Weitekamp, Rutgers, Engels, van den Tempel en de Voorzitter.

Vóór hebben gestemd de heeren van der Waerden, Ter Hall, Oud, Marchant, Teenstra, van Beresteyn, Otto en Kruyt.

Artikel 1 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Artikel 2 wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

(Voorzitter e. a.)

Beraadslaging over artikel 3, luidende:

„1. Diploma's als bedoeld in artikel 1 worden slechts uitgereikt aan hen, die een examen hebben afgelegd volgens een programma, dat Onze Ministers, met de uitvoering van deze wet belast, vaststellen, en die in een der door Onze voornoemde Ministers erkende ziekeninrichtingen zijn opgeleid op de wijze, door Onze Ministers vast te stellen.

2. Onze Ministers kunnen bepalen, dat zij, die in het bezit zijn van een der beide in artikel 1, tweede lid, bedoelde diploma's en ook het andere wenschen te verwerven, van bepaalde onderdeelen van het examen voor laatstbedoeld diploma zullen worden vrijgesteld.”

De Voorzitter: Op dit artikel was een amendement voorgesteld door den heer van Ravesteijn c. s., maar ik constateer dat dit, evenals die op de artt. 6, 8, 9 en 10, door de beslissing over het op artikel 1 voorgestelde amendement is vervallen.

Mevrouw Groeneweg: Mijnheer de Voorzitter! In de stukken is verzocht, dat bij de vaststelling van het hierbedoelde programma rekening zal worden gehouden met de adviezen van de organisaties der verplegers. In de Memorie van Antwoord verklaart de Minister, dat deze organisaties zullen worden gehoord. Moet ik daarin lezen, dat die organisaties niet alleen zullen worden gehoord, doch dat haar adviezen ook invloed zullen hebben op de samenstelling van het programma?

De heer Aalberse, Minister van Arbeid: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb reeds bij een vorige gelegenheid uiteengezet, wat ik versta onder „hooren”. Ik versta daaronder het inwinnen van adviezen, en, wanneer die behoorlijk gemotiveerd en geargumenteerd zijn, zullen zij zeker worden opgevolgd. Maar het is toch mogelijk, dat die adviezen niet zoodanig zijn, zoodat de Minister, die ten slotte de verantwoordelijkheid draagt, er zich niet mee kan vereenigen. Ik bedoel echter volstrekt niet hiermede een formule om mij van de zaak af te maken; zooveel mogelijk zal met de adviezen rekening worden gehouden.

De beraadslaging wordt gesloten en artikel 3 zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De artikelen 4 tot en met 12, alsmede de beweegreden, worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het ontwerp van wet wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen;

III. de voortzetting van de behandeling van het ontwerp van wet: **Heffing van een tabaksaccijns (19).**

De heer de Monté ver Loren, voorzitter van de Commissie van Rapporteurs, brengt het volgende verslag uit:

In handen van uw Commissie zijn gesteld de volgende verzoekschriften:

een, van J. Baars en Zonen, sigarenfabrikanten te Krommenie, Wageningen, Venray en Cuyk, waarin gewezen wordt op de nadeelen van den tabaksaccijns;

een, van J. G. M. Erstemeijer, namens de Commissie in zake de Tabaksbelasting, waarin bezwaren worden aangevoerd tegen het banderrollenstelsel en de wenschelijkheid wordt bepleit van belasting aan de bron.

Uw Commissie stelt voor, deze adressen neder te leggen ter griffie, ter inzage van de leden.

De Vergadering vereenigt zich met de voorgestelde conclusie.

19. Heffing van een tabaksaccijns.

(Voorzitter e. a.)

Beraadslaging over artikel 1, luidende:

„Onder den naam van „tabaksaccijns” wordt eene belasting geheven van de tot verbruik bereide tabak, waaronder zijn te verstaan: sigaren, sigaretten, rooktabak, pruimtabak en snuif, onverschillig of en in welke mate bij de vervaardiging surrogaten en hulpstoffen gebezigd zijn.”

waarop is ingediend een amendement door den heer van de Laar (Stuk n°. 1), strekkende het artikel te lezen:

„Onder den naam van „tabaksaccijns” wordt eene belasting geheven van sigaren en sigaretten.”

De heer van de Laar verkrijgt het woord tot toelichting van zijn amendement en zegt:

Mijnheer de Voorzitter! Wanneer dit wetsvoorstel ongewijzigd wordt aangenomen, zullen kleine luyden, die schier niets kunnen missen, mede moeten betalen in de tabaksbelasting. Men moet daarover niet gering denken, juist omdat het betreft kleine luyden, zooals ik vele ken, met inkomens van f 18, f 20, f 22 per week, voor wie een belasting van f 2 of f 3 per jaar bij de zorg voor hun gezin heel wat is. Daarbij komen de ouden van dagen, die voor een belasting op de tabak niets kunnen missen. Het betreft voor deze allen een van hun weinige stoffelijke genoegens des levens, waarvoor zij dan meer zullen moeten betalen.

In het tweede Voorloopig Verslag hebben verschillende leden dan ook tegen deze belasting bezwaar ingebracht, omdat tabak voor den werkman een artikel van dagelijksch gebruik is.

Bij de algemeene beschouwingen noemde de Minister mijn bezwaar overdreven. Iemand, zoo meende Zijne Excellentie, die 4, 5, 6 cent per week aan tabaksbelasting zal betalen, zal dat alleen doen omdat hij 40, 50 of 60 cent per week aan tabak uitgeeft, en wie dat kan, kan ook wel deze belasting betalen. Op deze wijze kan men echter elken zwaren last op den kleinen man met een zeker succes verdedigen, want ook zij wier inkomens zeer gering is, geven nog altijd, en gelukkig, geld uit voor allerlei dingen die niet absoluut noodzakelijk zijn.

Een treffend voorbeeld. Zondagsche kleeren zijn niet absoluut noodzakelijk. Maar zal men nu mogen zeggen, wanneer er kleine luyden zijn die er Zondagsche kleeren op na houden, dat die menschen nu ook wel 4 ad 5 cent per week meer kunnen bijdragen voor de een of andere belasting?

Een pijp tabak beduidt voor velen één van hun zeer geringe stoffelijke levensgenoege en dat te belasten acht ik sociaal onrechtvaardig.

Bovendien kan een niet belasten van de gewone tabak, die dus niet in sigaren of sigaretten verwerkt is, bij den Minister geen financieele bezwaren ontmoeten. In de toelichting op mijn amendement wees ik er reeds op, dat de belasting enkel op tabak ruim 2 millioen zal opbrengen en dit bedrag slechts 12 percent uitmaakt van hetgeen de Minister zich voorstelt uit de geheele belasting te krijgen.

Daarbij blijft dit belastingvoorstel dus nog van zeer groot belang voor de schatkist, terwijl indien de Minister toch een opbrengst van 20 millioen uit deze belasting zou willen verkrijgen, een verhooging der belasting op sigaretten van 15 pct. op 20 pct. een meerdere opbrengst zou beduiden van circa 2 millioen. De uitkomst zou dus dezelfde zijn, wanneer men de sigaretten zoo veel hooger belastte en de tabak voor den kleineren man zou vrijstellen van belasting.

Ten slotte is het niet belasten van rook- en pruimtabak voor dezen tabaksaccijns een soort veiligheidsklep. In het rooken van sigaren en sigaretten is een zekere luxe, en wie dan sigaren en sigaretten bij deze belasting te hoog in prijs vindt, kan een pijp tabak rooken. Dat is dus een middel om aan de belasting te ontkomen, als inderdaad de rook- en pruimtabak niet belast worden.

Om deze redenen zou ik mijn amendement aan Zijn Excellentie en de Kamer ten zeerste willen aanbevelen.

Het amendement van den heer van de Laar wordt ondersteund door de heeren van Beresteyn, K. ter Laan, J. ter Laan, Marchant en Oud en maakt derhalve een onderwerp van beraadslaging uit.

De heer de Vries, Minister van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! Indien dit amendement werd aangenomen, zou de heer van de Laar niet kunnen volstaan met het voorstellen van een wijziging in art. 1, maar zou hij het geheele wetsontwerp onder de loupe moeten nemen, want dan zouden ook de artikelen 7, 12, eerste lid, 14, 22, 23 en nog verschillende andere gewijzigd moeten worden.

De Regeering heeft tegen dit amendement ernstige bezwaren. De heer van de Laar zegt, dat daardoor de breede volkskring zou worden ontlast van deze onrechtvaardige belasting. Ik weet niet wat de heer van de Laar onder dien „breeden volkskring” verstaat, maar als hij meent, dat de werkman in dezen tijd geen sigaren en sigaretten rookt, vergist hij zich. Iedere sigarenwinkelier zal hem kunnen mededeelen, dat daarin den laatsten tijd een zeer belangrijke verandering is gekomen. Als men vraagt wie thans een pijp rookt en dat vroeger niet deed, dan wil ik daarop antwoorden, dat de middenstanders, de ambtenaar met kinderen en dergelijke menschen den laatsten tijd begonnen zijn een pijp te rooken. Als de heer van de Laar onder den „breeden volkskring” verstond den volkskring, die het niet breed heeft, dan zou hij misschien gelijk hebben, maar als hij het zou willen voorstellen alsof alleen de middenstanders en de rijkere sigaren en sigaretten rookten, zou ik zeggen, dat hij niet meer volkomen op de hoogte is van de tegenwoordige maatschappelijke omstandigheden. De kringen, waarvoor hij meent het op te nemen, behoeft hij door dit amendement werkelijk niet in bescherming te nemen.

Nu zegt de heer van de Laar, dat ik van de geraamde 20 millioen slechts 2 millioen zou missen. Dat zou mogelijk wezen, indien niet door dit amendement de deur voor fraude werd opengezet. Volgens den heer van de Laar moet het mogelijk zijn rooktabak accijnsvrij te koopen, maar het staat als een paal boven water vast, dat men dan die tabak onmiddellijk tot sigaren en sigaretten zal gaan verwerken. Het is een invite voor knoeiers en particulieren om dat te doen. Als alle menschen zoo weinig slecht denkend waren als de heer van de Laar ware het met een dergelijke bepaling te probeeren, maar de gemiddelde mensch is niet zoo voortreffelijk. Het is niet mogelijk een verbodsbepaling te maken voor het verwerken van rooktabak tot sigaren en sigaretten. Men zal dus van de opbrengst veel meer dan 2 millioen moeten missen; ja, er zal vrijwel niets van terecht komen.

Ik kan er dus niet over denken om dit amendement over te nemen. Het zou ook de contrôle vrijwel onmogelijk maken, want wanneer dan een tabaksfabrikant tabak ingeslagen heeft en hij mag die verwerken tot rooktabak, sigaren en sigaretten, maar de rooktabak blijft accijnsvrij, hoe wil ik dan uit de voorraden tabak, die hij ontvangen heeft, opmaken, wat hij aan accijnsvrije rooktabak heeft verkocht? De contrôle wordt zoo eenvoudig onmogelijk.

Hoezeer het mij spijt en hoezeer ik gevoel voor de breede volkskringen, die geen sigaren en sigaretten kunnen betalen, het voorstel van den heer van de Laar is destructief voor het ontwerp en daarom moet ik het amendement onaannemelijk verklaren.

De heer van de Laar: Mijnheer de Voorzitter! Het was mij volkomen bekend, dat aanneming van dit amendement andere amendementen noodig zou maken, die dan later zouden kunnen worden voorgesteld.

Zijn Excellentie heeft met zekeren nadruk uitgesproken, dat ik ten onrechte heb gezegd, dat een dergelijke tabaksbelasting zou drukken op den breeden volkskring, want, aldus de Minister, de arbeiders rooken thans veel sigaren en sigaretten. Ik zou dus niet op de hoogte zijn met het leven. Maar ik meen dat uit het antwoord van Zijn Excellentie blijkt, dat hij droevig genoeg geen denkbeeld blijkt te hebben van de sociale ellende, die in den breeden volkskring geleden wordt.

19. Heffing van een tabaksaccijns.

(van de Laar e. a.)

Duizenden arbeiders in de textiel-nijverheid — om dezen nu speciaal te noemen — hebben het zeer moeilijk. Duizenden arbeiders op het platteland en in de kleinere steden — in mijn rede bij de algemeene beschouwingen der Staatsbegroting heb ik deze cijfers breed aangegeven — hebben loonen van f 20 tot hoogstens f 28. En als Zijn Excellentie dan met zekere ironie beweert, dat de arbeiders sigaren en sigaretten kunnen rooken, terwijl de middenstand het met een pijp moet doen, nagel ik deze woorden vast, want dan stel ik tegenover deze ironie het feit dat tienduizenden arbeiders en kleine luyden met dergelijk inkomen per week geen sigaren kunnen betalen. Het is ontstellend en het verontrust van dezen Minister, van deze Regeeringstafel, bij de sociale ellende van den breeden volkkring slechts ironie te hooren, het is ontstellend, dat deze Minister aldus het gevoel voor de breede volksklasse mist.

De vroeger door mij genoemde looncijfers zijn nooit weerlegd. Het zijn feiten. Of in enkele groote steden sommige arbeiders wel hooge loonen verdienen, of jonge, ongetrouwde arbeiders sigaren en sigaretten kunnen rooken, doet niets af aan het feit, dat over het algemeen in den lande veel sociale ellende wordt geleden!

Nu achtte de Minister het amendement onaannemelijk, omdat het allerlei fraude mogelijk maakt; men zou dan vrij tabak krijgen en die tot sigaren en sigaretten kunnen verwerken. Ongetwijfeld bevat dit ontwerp een ingewikkeld stel bepalingen ten einde fraude te voorkomen, doch al heft men van tabak geen accijns, dan zou men toch den verkoop van dezen accijnsvrijen tabak aan regeling kunnen onderwerpen. Het onontkoombaar verband tusschen accijns en deze regeling ontgaat mij dus.

De Voorzitter: Mag ik het gevoelen van de Commissie van Rapporteurs vernemen over het amendement?

De heer de Monté ver Loren, voorzitter van de Commissie van Rapporteurs: Mijnheer de Voorzitter! De Commissie van Rapporteurs is in meerderheid tegen het amendement; één lid is er voor.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het amendement van den heer van de Laar wordt in stemming gebracht en verworpen met 43 tegen 18 stemmen.

Tegen hebben gestemd de heeren Smeenk, Wintermans, Beumer, Fleskens, Duymaer van Twist, Scheurer, de Wijkerslooth de Weerdesteyn, de Kanter, Schouten, van Veen, van Dijk, van Sasse van Yssel, de Monté ver Loren, Bulten, van Ryckevorsel, Bakker, Colijn, Heemskerk, van der Molen, Poels, Weitkamp, Rutgers, Engels, Gerretson, van Vuuren, Reijmer, Schokking, Ter Hall, Bongaerts, de Wilde, Deckers, Henri Hermans, van Schaik, Zijlstra, Stulemeijer, Swane, Nolens, Kolkman, de Groot, Rink, van de Bilt, Arts en de Voorzitter.

Vóór hebben gestemd de heeren Ruggé, Brautigam, van de Laar, J. ter Laan, Braat, Hugenholtz, de Jonge, van Zadelhoff, Ketelaar, mevrouw Groeneweg, de heeren van den Tempel, K. ter Laan, Oud, Marchant, Teenstra, van Beresteyn, Sannes en Ossendorp.

Artikel 1 wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Artikel 2 wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

De Voorzitter: In de artikelen 3, 4 en 5 zijn wijzigingen aangebracht na het uitbrengen van het Verslag. Naar ik vernem, heeft de Commissie van Rapporteurs tegen deze wijzigingen geen bezwaar.

De artikelen 4 tot en met 6 worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

(Voorzitter e. a.)

Beraadslaging over artikel 7, luidende:

„De accijns wordt voldaan door middel van zegels, die op de verpakking der aan den accijns onderworpen artikelen worden aangebracht. Sigaren, bestemd om als monster te worden gebezigd door fabrikanten of reizigers, kunnen ook stuksgewijs van een zegel worden voorzien.

De zegels moeten worden aangebracht, voordat de tot verkoop bereide tabak uit de fabriek, uit entrepot of uit het buitenland in het vrije verkeer wordt gebracht.

Zij bevatten de vermelding van het bedrag van den kleinhandelprijs, waarover de accijns is berekend.”

waarop is ingediend een amendement door den heer Deckers (Stuk n°. 5), strekkende om den tweeden zin van het eerste lid te lezen:

„Sigaren kunnen ook stuksgewijs van een zegel worden voorzien.”

De heer Deckers verkrijgt het woord tot toelichting van zijn amendement en zegt: Mijnheer de Voorzitter! Volgens dit artikel zullen de banderollen moeten worden aangebracht op de kistjes met sigaren gevuld en zullen alleen sigaren die als monster moeten dienen van banderollen mogen worden voorzien. Voor mij staat vast, dat de practijk weldra zal bewijzen, dat het veel gemakkelijker zal zijn daarnaast een tweede stelsel mogelijk te maken, nl. het aanbrengen van banderollen op de enkele sigaren. De fabrikant, die zijn sigaren wil banderolleeren, zal daardoor bereken dat hij ontslagen wordt van tal van verplichtingen, met name van die, welke door de artt. 30 en 32 op hem worden gelegd.

Ook voor den winkelier volgt uit het door mij voorgestane stelsel dit voordeel, dat hij ontslagen wordt van de formaliteiten, voorgeschreven in artt. 42 en 43, en hij alle sigaren, wanneer zij eenmaal in zijn winkel zijn, ook aan zijn kopers kan toonen; dat hij van zijn uitstalling meer werk kan maken en meer dergelijke voordeelen.

Ook behoeft een kistje, waarin de sigaren verpakt zijn, niet meer van een banderolle voorzien te worden.

Dit stelsel brengt dus een vereenvoudiging van beteekenis in de contróle, die de fiscus heeft uit te oefenen.

Indien dit stelsel dus in de wet wordt opgenomen, dan zullen wij daaruit voordeelen voor alle belanghebbenden verkrijgen, die óf beide stelsels kunnen toepassen óf daaruit een keus kunnen doen.

Ik meen door deze enkele woorden van toelichting het voordeel van mijn amendement voldoende te hebben aange-toond, en ik vertrouw, dat het derhalve bij de Kamer en den Minister een gunstig onthaal zal vinden.

Het amendement van den heer Deckers wordt ondersteund door de heeren Eulten, Wintermans, van Sasse van Yssel en Weitkamp en maakt dus mede een onderwerp van beraadslaging uit.

De heer J. ter Laan: Mijnheer de Voorzitter! Over dit amendement van den heer Deckers zou ik een vraag willen stellen ten opzichte van de gevolgen die dit amendement kan hebben.

De heer Deckers bedoelt de zaak te vereenvoudigen door den fabrikanten de bevoegdheid te geven de sigaren van losse banderolles te voorzien. Hiervan zal natuurlijk het gevolg zijn, wanneer die losse sigaren in groote hoeveelheden onder het publiek komen, dat de banderollen niet zullen worden vernietigd, maar om nieuwe sigaren worden geschoven en op die wijze zal fraude zeer in de hand worden gewerkt.

De heer Bulten: Dus dan zou er kunnen komen een handel in banderollen?

De heer J. ter Laan: Ik hoor de opmerking maken dat men dan een handel in banderollen krijgt en die opmerking vind ik volkomen juist.

64ste VERGADERING. — 16 MAART 1921.

19. Heffing van een tabaksaccijns.

(J. ter Laan e. a.)

De heer Bulten: Neen, ik stelde slechts de vraag.

De heer J. ter Laan: Maar die vraag moet zeer zeker in bevestigenden zin beantwoord worden.

Men krijgt dan een handeltje in banderollen, en waar dit zoo duidelijk te voorzien is, meen ik dat dit amendement met het oog op een richtige uitvoering dezer wet niet aan te bevelen is.

De heer de Vries, Minister van Financiën: Mijnheer de Voorzitter! Wat de heer Deckers voorstelt is eigenlijk het systeem, zooals in het oorspronkelijk ontwerp is voorgesteld. Dat ontwerp bevatte de verplichting om elke sigaar een bandje te geven.

Om aan de fabrikanten en winkeliers te gemoet te komen, heeft de tweede commissie voorgesteld niet iedere sigaar, maar iedere verpakking een banderolle te geven.

Ik meen echter reeds te hebben opgemerkt dat fabrikanten en winkeliers meer tegen de formaliteiten, die daaraan verbonden zijn, bezwaar zouden maken dan tegen het oorspronkelijke stelsel.

Trouwens zij hebben in den tusschentijd kennis gemaakt met wat in het buitenland vrij algemeen gebeurt. Sigaren voor het buitenland worden hier vervaardigd en de banderollen worden hierheen gezonden en hier in de fabrieken er omheen gelegd. En dat valt erg mede. De opmerking van den heer Deckers, dat men zich daardoor van verschillende formaliteiten zal kunnen ontdoen, is juist, want de winkelier heeft er niet meer op te letten of hij wel overeenkomstig de serienummers verkoopt. Ik heb in principe tegen dit voorstel geen bezwaar en ik meen, dat het bezwaar, dat de heer ter Laan voorziet, niet zoo zwaar mag wegen. In het buitenland komt men al meer en meer tot dit stelsel.

In *De Telegraaf* las ik gisterenmorgen nog een ingezonden stuk, waarin een tiental landen werden genoemd, waar het banderolle-systeem bestaat. In den laatsten tijd kiest men al meer en meer dat systeem en dikwijls zit de banderolle om iedere sigaar heen. Nu komen er verder in het wetsontwerp bepalingen voor, waardoor het verboden is eenmaal gebruikte banderollen in voorraad te hebben, en ik geloof dan ook, dat er geen vrees behoeft te bestaan, dat, zooals de heer ter Laan meent, een handeltje in gebruikte banderollen zal worden opgezet, aangezien dit voor den winkelier, die zich daaraan schuldig maakte, ten gevolge zou kunnen hebben, dat zijn tabakvergunning werd ingetrokken. Op dit oogenblik is het alleen de bedoeling van het wetsontwerp het toe te staan voor sigaren, die als monsters worden gebruikt door fabrikanten

(Minister de Vries e. a.)

of reizigers, maar volgens het amendement van den heer Deckers zullen beide systemen mogelijk zijn; men kan kiezen het plakken van een banderolle hetzij op de verpakking, hetzij op iedere sigaar. Wie het eerste kiest, heeft natuurlijk minder bandjes te leggen, maar heeft daarna meer formaliteiten te vervullen.

Waar bij de Regeering tegen het amendement geen bezwaar bestaat, zal ik het ter bekorting van de discussie overnemen.

De Voorzitter: Aangezien het amendement door de Regeering is overgenomen, maakt het als zoodanig geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

Ik verzoek de Commissie van Rapporteurs haar gevoelen over de wijziging, door de Regeering in het artikel aangebracht, mede te deelen.

De heer de Monté ver Loren, voorzitter van de Commissie van Rapporteurs: Mijnheer de Voorzitter! De meerderheid der Commissie heeft tegen die wijziging geen bezwaar.

De beraadslaging wordt gesloten.

Artikel 7 wordt op verzoek van den heer Oud in stemming gebracht.

De uitslag van deze stemming is, dat 37 leden zich verklaren vóór en 11 tegen.

Vóór hebben gestemd de heeren Heemskerk, Poels, Weitkamp, Rutgers, Engels, Gerretson, van Vuuren, Reijmer, Schokking, Bongaerts, de Wilde, Deckers, Henri Hermans, Zijlstra, Stulemeijer, Swane, Nolens, Kolkman, de Groot, Rink, van de Bilt, Smeenk, Wintermans, Beumer, Fleskens, Duymaer van Twist, Scheurer, de Wijkerslooth de Weerdesteijn, Schouten, van Veen, van Dijk, van Sasse van Ysselt, de Monté ver Loren, Bulten, van Ryckevorsel, Bakker en de Voorzitter.

Tegen hebben gestemd de heeren J. ter Laan, van Stapele, de Jonge, Ketelaar, K. ter Laan, Oud, Marchant, Teenstra, van Beresteyn, Arts en van de Laar.

De Voorzitter: Aangezien uit deze stemming blijkt, dat geen 51 leden meer ter vergadering tegenwoordig zijn, wordt, overeenkomstig artikel 87 van het Reglement van Orde, de vergadering verdaagd.

